

Yaşasın Kumeyl

Kitabın adı:.....Yaşasın Kumeyl
Müəllif:.....Möhsün Mütləq
Tərcümə edən:.....İbrahim Əlili
Çap tarixi:.....2022
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»
Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.
Тел.: (4822) 58-19-78, 500-250,

ISBN 45-40-024519-44

Bu kitabdan iklas ətri gəlir. İxlas və fədakarlıq dolu səhnələrin iklasla canlandırılması necə də gözəldir! Müəllif əksər hallarda təvazökarlıqla özünü şəhid dostlarının arxasında gizlətmişdir. Tarixin müstəsna ilahi imkanlarının birindən maksimum bəhrələnmiş, iradə, iman və fədakarlıq sayəsində uca insani məqamlara nail olmuş bu nurlu gənclərin xoş halına!

Bu kitab həmçinin qələmin şirinliyinə və bir çox yerlərdə yazıya duz qatan yumorlarına görə bəzi yazılı xatirələrdən maraqlıdır. Gərək tərcümə olunsun".

Seyid Əli Xamenei
03.02.92

Giriş

Stolumuzun üstündə, görkəmindən bir neçə il nəmli sandıqda qaldığı bilinən yüzvərəqli bir dəftər vardı. İlk səhifəsini açanda Möhsün Mütləqin adını, ünvanını və telefon nömrəsini gördük. Vərəqlədikcə Kumeyl batalyonunun cəbhədə qopardığı toz-dumana şahid olduq, barıt qoxusunu duyduq, bildik ki, bunlar bir bəsicinin¹ qeydləridir.

Sonrakı günlərdə Möhsünlə daha yaxından tanış olduq. Onun qısa saçı və uzun duyğuları bizi dəftərin yeni bir üzvü ilə tanış etdi.

Düşünürük ki, yazmaq istədiyimiz digər sözləri Möhsün növbəti səhifələrdə yazmışdır.

Müqavimət ədəbiyyatı və incəsənəti şöbəsi,
10.08.91

¹ İranda Bəsic paramilitarist könüllülər təşkilatının üzvləri bəsicilərləndirilir.

Silahımı anbara təhvil verib oradan bir qələm və bir dəftər aldım.

Möhsün Mütləq

Cəmi bir neçə gün idi Tehrandan çıxmışdıq. Dokuhədə gözəl hava vardı. Diviziyanın batalyonları Favın azadlığından sonra ya məzuniyyətə getmişdilər, ya da düşərgədə mənəviyyat çətri altında səfalı günlər yaşayırdılar.

Abbasla birlikdə düşərgədə gəzişdiyimiz yerdə xəbər tutduq ki, bir ildir buraxılmış Kumeyl batalyonu bərpa olunacaq. Bu xəbər yayıldıqdan sonra qədim uşaqların hərəsi bir tərəfdən peyda olub gözəl çevrə yaratdılar. Abbasla mən də bu çevrədəydim. Bu dəfə Kumeyl batalyonuna rəhbərlik qardaş Şahsevəndə həvalə olunmuşdu.

Yeni bölgələrdə Abbas, Teymuri və mən qardaş Derəşinin pulemyotçu köməkçisi olub Şəhid Mədəni bölüyünün birinci taqımında xidmətə başladıq.

75 nəfərlik bölüyümüzdə bir neçə nəfərin olması bizi xüsusi şəkildə məmnun edirdi. Onların biri Şadab idi.

Xürrəmşəhrdən və ən qədim döyüşçülərdən olan Şadabın bir gözü protez idi. Allahın bu saleh bəndəsinin bədənində sağlam bir yer tapılmırdı. Qəşəng Xürrəmşəhr ləhcəsi ilə daha sevimli olurdu.

Abadanlı Rəncə bizim taqım komandirimiz idi. Ləhcəsi olmasa da, o da yaxşı həmsöhbət idi.

Dokuhə düşərgəsində qaldığımız bir neçə gündə səhər çağı Nurayinin münacat səsinə oyanır, dəstəmaz

alandan sonra Şəhid Hacı Himmət hüseydiyyəsinə gedirdik. Hələ sübh azanı verilməmiş hüseydiyyənin içi və ətrafı ibadət edənlərlə dolu olurdu; sanki camaat namazı qılırdılar. Hər bir qəhrəmanın şəxsi əşyalarının bir parçasına çevrilmiş canamazların gözəl qızılgül ətri hər tərəfə yayılırdı. Hüseydiyyənin hər bir yanı uşaqların əməllərinə şahid olurdu; bir tərəfdə əllər qunuta qalxır, bir tərəfdə baş səcdəyə gedir, bir tərəfdə bir yeniyetmənin üzü torpağa toxunurdu... Belə bir mühitdə nəfəs aldığımızı görə Allaha minnətdar olmalıyıq.

Günbatan çağı hərə öz dünyasına çəkilirdi. Günəş üfüqə doğru endikcə adam daha çox darıxır, dünyadan köçmüş yoldaşlarını xatırlayırdı. Günəş batandan sonra isə yerdən qopmağa ürək istəyirdi. Əgər insana yeni ruh bəxş edən azan səsi köməyə gəlməsəydi, göz yaşları dayanmaq bilməzdi.

Bunlar əvvəllər heç kimin görmədiyi mənzərələr idi. Sonralar nə olacağını da Allah bilir. Yaşlıları şəhərlərdə ata-analarından xərclik pulu alan bu yeniyetmə və gənclər gündüzün aslanları, gecənin abidləri idilər.

Axşam namazlarından sonra hamı hüseydiyyədən çıxıb batalyonların binasına doğru hərəkət edir. Biz də bu qaydadan istisna deyilik. Batalyonun binasına daxil olub birinci taqımın uşaqları ilə birlikdə şam süfrəsinə otururuq. Uşaqlar bir salavatla kollektiv şəkildə süfrə duasına başlayırlar: "Allahım, bizə halal ruzi nəsib elə..."

Mehdi Sabiri tikələrini sayır; gecə namazına rahat oyanсын deyə axşamlar yeddi-səkkiz tikədən çox yemir. Bəziləri isə, ümumiyyətlə, şam yemirlər. Şəhər əhalisi ilboyu yalnız ramazan ayında gecənin yarısı oyanır, o da yeməkdən ötrü; buranın əhalisi isə hər gecə yarısı oyanır, özü də yeməkdən ötrü yox...

Cümə günü sübh çağı, qarnizonun dumanlı havasında taqım uşaqlarından bir neçə nəfərlə birlikdə hamama getdik. Hamamda qiyamət idi, zarafat səsi hər yeri başına almışdı. Uşaqlar o qədər səs-küyün, zarafatın arasında da Allahı yaddan çıxarmır, bir-birinə cümə qüslünü xatırladırdılar. Allah yolu mücahidlərinin zarafat və gülüşləri, həqiqətən, gözəl idi; həm gözəl idi, həm də Dost razılığını qazanmaq üçün vasitə.

Batalyonun yaradılmasından cəmi bir neçə gün ötsə, bəzi uşaqlar təzə gəlmiş olsalar da, artıq qəriblik bitmişdi. Kərbəla yolçuları ürəklər vasitəsi ilə uzun müddətdir bir-birini tanıyırdılar. Onlar bir-birinin üzlərini xatırlamasalar da, illərdir qarşılıqlı mənəvi ünsiyyətdəydilər.

Bir müddətdən sonra Mehran istiqamətinin müdafiə mövqeyi bizim batalyonumuza tapşırıldı, uşaqlar silah-sursat almağa hazırlaşdılar. Şəhadət ətrini duyanlar son dəfə Dokuha hamamına gedib şəhadət qüslü verirdilər. Hamı Mehran şəhərindən, onun dağıdılma xatirələrindən və bu şəhərdə cənnətə səfər edənlərdən danışırdı.

Gecə məşqindən sonra avtobuslar peyda oldu. Ahəngəranın səsucaldanlardan gələn səsi uşaqların

ruh yüksəkliyini ikiqat artırırdı. Nəhayət, batalyon sıraya düzüldü və qardaş Şahsevənd son tövsiyələrini verdi.

Bir neçə kök qoyun uşaqların ayaqları altında qurban kəsildəndən sonra taqımlar sıra ilə avtobuslara mindilər. Vida ənənəsi olaraq, qarnizonun qarovul postunun yuxarisından, binalara tərəf baxdıq və ən son sürətlə Mehrana yola düşdük.

Günbatana yaxın Səngşikənə çatdıq, avtobuslardan enib pikaplara mindik və təmas xəttinə doğru hərəkət etdik. Əvvəllər Mehranda olduğuma görə təpə və yüksəklikləri görəndə keçmiş xatirələrim canlanırdı, şəhid dostlarımla üzləri gözlərim önündən keçirdi.

Günəş qürub edirdi. Qalavizan magistralı bitmək üzrəydi. Bir neçə dəqiqədən sonra təyinat yerinə çatdıq. Uşaqlar maşinlardan enib iki aya yaxın müddətdə orada olmuş dostlarıyla görüşdülər. Orada heç kim yad deyildi, ilkin tanışlıq və hər hansı riyakarlıq olmadan hamı bir-birini qucaqlayır, döyüş və məslək yoldaşı olmalarıyla kifayətlənirdilər. Həzrət Əbdüləzim batalyonunun uşaqları mövqeyi bizə təhvil verib məzuniyyət və istirahət üçün Dokuha qarnizonuna yola düşdülər.

Bölük komandirimiz Əbülfəz İslami bizdən bir neçə gün öncə oraya getmiş və təəssüf ki, minaya düşmüş, ayağı kəsilmişdi. Onu Tehrana müalicəyə göndərmişdilər, bölüyümüzün başına isə Əhməd Buyani keçmişdi.

Axşam saat 8-ə qədər qarovul uşaqları öz postlarında idilər, digərləri də təyin olunmuş

səngərlərinə yerləşmişdilər. Bizim səngərimiz nisbətən böyük idi, on iki nəfər qalırdıq. Səngərin ortasında dirək rolunu oynayan bir şalban vardı, sonda isə həzrət imamın gözəl bir şəkli vurulmuşdu. İki lampa işığı səngəri müəyyən həddə aydınladırdı. Uşaqlar əşyalarını iplərdən asmış, səngərin təmizliyinə başlamışdılar. Həmin axşam namazdan və şam yeməyindən sonra dua və təvəssül məclisi keçirdik.

Mövqeyə yerləşməyimizdən bir neçə gün ötür, uşaqların Allahla məsafələri gündəgün azalırdı; öz sözləri ilə desəm, bəziləri uzaqdan işıq saçırdılar. Həmişə əlində Quran və ya dua kitabı olan Mehrayı də belələrindən idi; daim bir tərəfdə oturub öz-özünə zümzümə edirdi. Bizim səngərimizin uşaqları yabanı lələlərin yanındakı təpənin arxasında bir məzar qazmışdılar, gecələr orada ibadət edirdilər.

Taqım komandirimiz qardaş Rəncə arabir səngərə baş çəkib halımızı soruşurdu. Uşaqlar da onu şam və ya nahar yeməyinə saxlayırdılar.

Həmin günlərdə taqım komandirimizin Vəlfəcr-8 əməliyyatında kimyəvi xəsarətdən xəstəxanaya yerləşdirilmiş müavini qardaş Əfraz qayıtdı. Uşaqlar onun qayıdışı münasibətilə “ədyal bayramı” təşkil etdilər. Hərçənd, onunla bacarmaq asan məsələ deyildi.

Bir gün səbh çağı bildik ki, plastik su çəni düşmənin axşamkı ağır atəsləri nəticəsində bir neçə yerdən dəlinmişdir. Uşaqlar cəld işə girişdilər. Bu işlərin ustası olan Hatifi Papinejadın köməyi ilə qır

qızdırmağa başladı. Mən dəlikləri tapmaq üçün başımı çənin içinə saldım. Şadab da çənin dibindəki palçıq və zibilləri təmizləyirdi.

Bu zaman bir qədər aralıdakı yabanı lalələr Hidayətinin diqqətini cəlb elədi. Hidayəti onları dərməyə getdi. Lakin ora düşmən tərəfdən görüldüyünə görə özünü də qırmızı laləyə döndərmək məqsədilə ona bir neçə snayper gülləsi hədiyyə göndərdilər, xoşbəxtlikdən, yan keçdi.

Hidayəti qayıdandan bir neçə dəqiqə sonra həmin əraziyə bir neçə mərmə düşdü, başımız üstündən qırmızı və solğun qəlpələr keçdi. Bir neçə dəqiqədən sonra yenə bir neçə mərmə atıldı, lakin əvvəlkilərdən daha yaxın məsafəyə. Uşaqlar gülərək səngərlərinə getdikləri yerdə çənin yanında bir mərmə partladı, dəlikləri tutmaq üçün əyilmiş Hatifi çənin içinə düşdü. Oradan çıxıb bilmirdi, uşaqlar da ona doğru gülüş atəşləri yağdırırdılar.

Günlər bir-bir ötürdü. Nəhayət, xəbər gəldi ki, mövqeyi orduya təhvil verəcəyik. Oradakı son səhərimizdə postdan qayıtdım, tez əşyalarımı toplayıb uşaqlarla birlikdə getməyə hazırlaşdım.

Sübh namazından və Aşura ziyarətnaməsindən sonra uşaqlar gözəl mənəvi halda idilər. Uzun müddət qalmasaq da, bölgə ilə xüsusi ünsiyyət və ülfət qurmuşdular, oradan ayrılmaq ağır gəlirdi. Son dəqiqələrdə düşmən ağır atəş yağdırmağa başladı, bölüyün azyaşlı və mənəviyyətli uşaqlarından ikisi ruhani aləmə qanad çaldı. Nadir Məsumzadə və Əsgər Mehrayi öz gedişləri ilə hamını yasa qər qət etdilər.

Qardaş Şadab da yaralandı, onu geri apardılar. Həmin gün mövqeyi Həmzə diviziyasına təhvil verib Səngşikənə getdik.

Bir neçə günün içində bütün uşaqların sevimlisinə çevrilmiş Şəhid Mehrayi artıq aramızda deyildi. Yadımdadır, sonuncu axşam namazından sonra dərin fikrə dalmışdı. Yaşının azlığına baxmayaraq, ən uca insani zirvələri fəth etmişdi, biz onun ixlas və mənəviyyətinə çox qibtə edirdik. Şadabın da yeri görünürdü. Uşaqlar onun sağalması üçün Təvəssül duası oxudular.

Hazırlıq əmri verilib bildirildi ki, İraq tərəfinin Mehranı geri almağa çalışması mümkündür və biz ehtiyatda qalmalıyıq.

Bir gün səhər çağı Rəncə taqımı sıraya düzdü. Hava ala-toranlıq idi, gecə yağmış yağışın rütubəti havaya xüsusi tərəvət verirdi. Quran qiraətindən sonra bir neçə dəqiqə işlərdə ixlasdan və mənəvi paklıqdan danışdı, şəhidlərin yolunu davam etdirməli olduğumuzu bildirdi. Axırda, bir ömür cəbhələrdə əziyyət çəkmiş qardaş Şadabın sağalması üçün dua etdik.

Rəncənin çıxışından sonra taqım üç sıraya düzüldü, qaçmaq və idman etmək üçün Mehran-Dehloran magistralına doğru yola düşdük. Uşaqlar cərgə ilə qaçır, salavat deyirdilər. Həmin gün təxminən 10 km qaçdıq. Uşaqlar yorulmağa başlayanda Rəncə Fərəc duasını oxuyur, uşaqların adlarını çəkə-çəkə şüar deyir, hamı da təkrarlayırdı. O, taqım uşaqlarının hamısının adını çəkdi, axırda növbə özünə çatanda

uşaqlar "çox yaxşıdır" şüarını dəfələrlə təkrarlayıb qışqırışmağa, zarafatlaşmağa və gülüsməyə başladılar.

Bir həftə ehtiyat zonasında qalandan sonra düşmənin hücum təhlükəsi aradan qalxdı, biz yavaş-yavaş Səngşikənlə və onun bütün gözəllikləri ilə vidalaşdıq.

Yenə avtobuslar peyda oldu. Əşyalarımızı toplayıb Dokuhəyə yola düşdük. Qarnizonun önündə bizi şərbət və şirniyyatla qarşıladılar. Qapının üstündəki parçaya yazılmışdı: "Kumeyl batalyonunun qəhrəmanları, xoş gəlmisiniz!" Ən yaxın dostu Mehrayini itirmiş Sabiri həsrətlə dedi: "Qəhrəmanlar bu səfərdən qayıtmayanlardır!"

Ertəsi gün Rəncə taqımı sıraya düzdü, yük maşını ilə Kərxə düşərgəsinə bölüyümüzün çadır və tualetlərini qurmağa yola düşdük. Kərxə körpüsündən sonra magistralın sağ tərəfindəki torpaq yola girdik. Hava çox isti idi. Torpaq yolla gedib qaynar təpələrə çatdıq. Yük maşını irəliləyə bilməyəndə isə yerə endik.

Mənim kimi digər uşaqların da yeni düşərgədən xoşu gəlmədi. İşə başladığı günbatana qədər çadırlar quruldu, tualetlər hazır oldu. Günəş batandan sonra düşərgə ürəkaçan oldu. İşlər bitəndən sonra isə uşaqların üzündə təbəssüm yarandı.

Kərxənin axşamları qürubundan gözəl idi. Ondan da gözəli isə Kərxənin gecələri idi. Bu zamanlardan layiqincə istifadə edənlərin, qürubu ilə həmsöhbət, gecələri ilə həmdəm olanların xoş halına!

Ertəsi gün bölüyümüzün digər uşaqları gəldilər, hər bir taqım böyük bir çadıra yerləşdi. Tapşırıqlar yerinə yetiriləndən sonra batalyon tərəfindən bölüyün kadrlarında dəyişiklik edildi. Qardaş Sirac batalyon komandirinin müavini vəzifəsi ilə bərabər, bölük komandiri, qardaş Silsiləpur onun müavini, qardaş Rəncə taqım komandiri, qardaş Əfraz da onun müavini oldu. Taqımın digər uşaqlarının vəzifələri də dəyişdi: qardaş Müiri kolon başçısı, Hüseyin Derəfi pulemyotçu, Sabiri snayper, Zəhab və Qalibaf çapar, Səngtəraş Ərzaq rəisi, Müslih məddah, Mirqasimi bölüyün katibi, Pərəstaş və Nuşabadi tibbi yardım əməkdaşı, Teymuri qumbaraatan, Papinejad, Ərəbəli və mən də qumbaraatan köməkçisi olduq. Millət bankının işçilərindən olan Fuadian taqımın bütün işlərini görürdü, uşaqlar onu "Yaxşı ağa" çağırırdılar. Taqımın digər uşaqlarını isə xatırlamıram.

Həmin günlərdə Papinejadın əlindən gecəmiş-gündüzümüz yox idi. Bu adam necə də zarafatçı idi! Qeyri-təbii işlərinin də misli yox idi. Yadımdadır, bir axşam düşərgənin elektrik xəttini çadırın millərinə birləşdirmişdi. Çadıra girən adam təsadüfən millərə toxunanda əli gizildəyir və bu sirdən baş açma bilmirdi. Onun tez-tez işlətdiyi sözlərdən biri bu idi: "Təvazökar ol, qardaş!"

Bölüyün kadr dəyişikliyindən bir neçə gün sonra dərslər və praktik təlimlər başlandı. Uşaqlar hər dərsdən sonra gəzişməyə çıxır, çadırların arxasındakı təpəyə toplaşırdılar. Günbatan çağı da hər yerdə çay

süfrəsi açılırdı. Bəzən “Yaxşı ağa” Səngtəraşın köməyi ilə uşaqlara şərbət hazırlayırdı.

Taımın imanlı və fədakar uşaqlarından bir dəstəsi gecəyə qədər uşaqların çəkmələrini mazlayırdı. Hamamdan qayıdanda paltarların təhlükəsizliyi yox idi; bircə saat diqqətin yayınsaydı, artıq yuyulub sərilməmiş halda görəcəkdin. Bu işlər uşaqların arasında çox adi bir şey idi.

Ərzaq səngəri çadırın sonunda yerləşirdi, bir neçə ədyalla ayrılırdı. Onun da öz aləmi vardı. Gecənin yarısı Səngtəraş və başqa bir neçə nəfər orada gecə namazı qılırdı.

Gecənin yarısı gələn kimi Allahı axtaran gözlər yarla görüşə fürsət tapırdılar. Nuşabadi tam ixlasla batalyonun hüseyniyyəsində ibadət edirdi. Təpələrin arasından Quran, dua, münacat səsi, gündüzün aslanlarının sızılıtları gəlirdi. Sabiri vüsəl həsrəti ilə yanırı. Kərxə gecələrinin əzəməti, həqiqətən də, vəsfedilməzdir.

Bir müddətdən sonra batalyon məzuniyyətə göndərildi. Döyüş paltarlarımızı çıxarıb gəzmək paltarlarını geyindik və Tehrana yola düşdük. Qatarda qərara alındı ki, taım uşaqlarından bir neçəsi bütün taıma qonaqlıq versinlər. Onlardan biri də “Yaxşı ağa” idi və biz onu lazımınca “tərlətdik”.

Məzuniyyət bitəndən sonra Dokuha qarnizonuna, oradan da Kərxə düşərgəsinə getdik.

Kərxə Allah yolunun mücahidləri ilə növbəti görüşünü gözləyirdi. Uşaqların ayağı dəyən kimi ora yenə rövənəqləndi, gecə məşqləri, piyada yürüşlər və

ağırliq idmanları başlandı. Bu zaman xəbər tutduq ki, Mehran şəhəri işğal olunub və düşmənin Fava hücum ehtimalı var.

Bir neçə gün yağış yağdı, istilik bir qədər azaldı. Biz də fürsətdən istifadə edib uşaqların köməyi ilə batalyonun şəhidlərinə xatirə axşamı keçirdik. Həbib batalyonunun uşaqlarını da dəvət etmişdik. Çıxışdan sonra, rövzə və mərsiyə zamanı birdən güclü yağış yağmağa başladı. Sanki göylər də aramızdan gedənləri xatırlayıb dolmuş ürəyini boşaldırdı. Yağış yağır, uşaqlar sinə vurub ağlayırdılar. Necə gözəl günlər idi!

Nəhayət, Fav mövqeyinin müdafiəsi bizim batalyonumuza tapşırıldı. Artıq hava çox istiləşmişdi. Yenə karvanın səfər əlamətləri görünməyə başladı. Avtobuslar nur yolçularını mindirib tələsik Ərvəndkənar səmtinə yola düşdü. Biz Ərvənd çayının kənarındakı xurmalıqlara çatanda artıq şər qarışmışdı. Uşaqlar dəstə-dəstə ağacların altında yatdılar.

Sübh çağı taqım sıraya düzüldü və estakadaya doğru yola düşdük. “Vəlfəcr-8” əməliyyatından bir neçə ay ötməsinə baxmayaraq, oralarda hələ də qələbəlik idi, düşmən təyyarələri adama aman vermirdilər. Uşaqlar estakadaya çatıb Fav məscidinin minarəsini görəndə kimi salavat dedilər. İmam Rzanın (ə) günbəzinin yaşıl bayrağı tövhid döyüşçülərinin əzəmətini nümayiş etdirirdi. Ərvəndin o tayından əsən külək də bizə şəhidlərin ətrini gətirirdi.

Bütün uşaqlar xilasedici jilet geyinib qayıqlara mindilər. Qayıqlar çayın o tayına doğru yola düşdü.

Fav şəhəri sakit dili ilə İslam döyüşçülərini salamlayırdı.

Mövqeyə yerləşməli olan ilk bölük bizimki idi. Uşaqlar Miller yük maşınlarına minib yola düşdülər. Yolun yarısını gedəndən sonra yük maşınları öz sərnişinlərini Toyota pikaplarına tapşırdılar. İkinci mövqeyə qədər onlarla getdik, qalanını da piyada. Nəhayət, birinci mövqeyə çatdıq. Düşmən oranı ağır atəşə tuturdu.

Rəncə ilə Əfraz uşaqları bölüb dəstə-dəstə səngərlərə yerləşdirdilər. Bir neçə dəqiqədən sonra bizim səngərimiz də bəlli oldu. Mən Teymuri, Papinejad, Ərəbəli və Pərəstaşla birlikdə bir səngərdə idim. Mirqasimi, Mehri, Müiri və Nuşabadi bizim yanımızdakı səngərdə qalırdılar. Bizim səngərimiz sağ tərəfdə idi, digər uşaqlardan az xəbər tuturduq.

Orada tualet yox idi. Biz ilk iş olaraq bir tualet tikməyə başladıq. Bir-iki nəfər də səngəri sahmana salmaq üçün qaldı. Səngərin tavanı çox alçaq idi, namazı oturduğumuz yerdə qılmağa məcbur olurduq. Günəş batanda tualet tikintisi də başa çatdı.

Axşam oldu. Hər bir səngər bir ibadət mehrabı idi. O kiçik səngərlərin içində, həqiqətən də, mənəviyyat dəryası dalğalanırdı. Səngər lampası sanki dostların yeganə həmsöhbəti idi. Artıq hər bir andan yaxşı istifadə etməli idik. Döyüş mövqeyindəki dua və münacat hər yerdən fərqlənirdi. Hər kəs dizini qucaqlayıb gözlərini səngərin yeganə lampasına dikmişdi. Həm lampanın işıltısı maraqlı idi, həm də

ulduzların. Arabir gələn partlayış səsləri də fikirləri yayındırırdı.

İstehkamin üstünə çıxıb Ümm əl-qəsr kəndinin işıqlarını görürdüm. Xor Abdullah da bizim torpaq sipərlərimizlə əl-ələ vermişdi. Gözəl ətirli külək əsirdi, deyəsən, Kərbəla səmtindən gəlirdi.

Gecə qarovulu da bir aləm idi; xüsusən də gecə ibadət edənlərin rahatlığını təmin edəndə. Postdan bir baxışla Kərbəlaya qədər seyr edə bilirdin. Çünki Kərbəla uşaqların hər birinin qəlbində idi. Məgər buyurmayıblar ki, bizim dəfn yerimiz şialərimizin qəlbidir?! O çöllükdə və zülmət qaranlıqda heç vaxt qorxmur, darıxmırdın. Çünki aşiq bəsicilərlə, yüzillik yolu bir gecəyə qət edənlərlə həmnəfəs idin.

Onlarla bir süfrədə oturmağın, bir tavan altında yaşamağın, yanlarında əyləşməyin və həmsöhbət olmağın nə qədər ləzzətli olduğunu bilmirsən!

Hava həddən artıq isti olduğuna görə Xor Abdullah çayının suyu hər gün enir, sahilləri quruyurdu və biz qurumuş əraziləri torpaq istehkamla və canlı qüvvə ilə doldurmalı olurduq. Bizim qarovul səngərimiz mövqeyin ən sonunda, çaya bitişən yerdə idi. Buna görə təzə qurumuş yerlərdə bir neçə səngər tikdik. O səngərlər suyun yanında olduğuna görə, sonralar çimərlik kimi məşhurlaşdı. Guya biz də yay tətlinə dəniz kənarına gəlmişdik! Yeganə eybi buydu ki, arabir mərmə fiti və snayper səsi sakitliyi pozurdu.

O səngərlərdə Ərəbəli ilə Papinejad posta çıxırdılar, heç kim onlarla bacarmırdı. Hər hansı tərəfdən bir mərmə atılanda gülməyə başlayır və çoxlu

gülməli işlər görürdülər. Sanki ələ salıb gülmək üçün mövzu pusqusunda dururdular. Hər halda, günlər ötdü, bölüyümüzün tapşırıq müddəti başa çatdı, digər bölüklər gəlib mövqeyi təhvil aldılar. Bizim bölüyümüz geriyyə göndərildi. Yeni yerimiz Fav şəhərində ikimərtəbəli bir məktəb idi.

İlk fürsətdə Ərvənd çayına yuyunmağa getdik. Bir neçə həftə idi çimmirdik. Ən yaxın estakadadan paltar və çəkmə ilə suya atıldığımız ki, həm bədənimiz yuyulsun, həm də paltarlarımız.

Camaat namazından sonra müxtəlif bölüklərdəki qardaşlar uzun müddətdən sonra bir süfrə başına topladılar. Qardaş Rəncə müdafiə müddəti zamanı çəkdikləri zəhmətlərə görə uşaqlara təşəkkür etdi, salavat və süfrə duası ilə nahar yeməyinə başladılar. Həmin gün axşam namazlarından sonra əzadarlıq keçirildi.

Səhər düzülüşündən sonra hamılıqla şəhərə getdik. Çox gözəl idi. Qardaş Əfraz "Maşallah! Hizbullah!" mahnısını oxuyur, hamı təkrarlayırdı. İdman zamanı Əfraz ortada dayandı, hamı onun başına toplaşaraq dairə qurdu və hər hərəkətlə "Əli! Əli!" deməyə başladı.

Favın səhərləri belə keçirdi. Havanın həddən artıq isti olduğu gündüzlərdə də hamılıqla çimməyə gedirdik. Axşamüstülər ehsan dayanacağına toplışırdıq. Ora "Kumeylçilər dayanacağı" kimi də məşhurlaşmışdı.

Nəhayət, batalyonun Favdakı tapşırığı da sona çatdı. İndi də Favla sağollaşmalı idik; xurmalığı, məktəbi, ehsan dayanacağı və məşhur minarəsi ilə.

Həqiqətən də, Favın hər küçəsindən eşq və fədakarlıq ətri gəlir, hər evində sevgi dolaşırdı. Fav Xomeyni dostlarının məskəni olmaqdan ötrü çox əziyyət çəkmişdi. Favla sağollaşıb vətənimiz Kərxəyə qayıtdıq.

Kərxə susuz və sakit halda uşaqların gəlişini gözləyirdi. Onlar çadırların qapılarını açıb yenidən Kərxəni rəvnəqləndirdilər. İsti isə artıq dözülməz idi; yaşıllıqlar quruyub çöl tikanlarına çevrilmişdi.

Bir neçə gün Kərxədə qalandan sonra batalyonu məzuniyyətə göndərdilər. Qardaş Şahsevəndlə Rza Dəstvarə ayrı-ayrılıqda uşaqlara təşəkkür etdilər və biz könülsüz halda evlərimizə yollandıq.

Üç gündən sonra Kərxəyə qayıtdım. Rəncə, Həmid Bahaduri və başqa bir neçə nəfər düşərgədə idilər. Mehranda yaralanmış qardaş Şadab da sağalıb gəlmişdi, on gün qalmaq niyyəti edib qəza oruclarını tuturdu. Bu istidə necə oruc tutduğunu Allah bilir.

Uşaqlar gələnə qədər bir neçə gün gəzməklə məşğul olduq. Daha çox Kərxə çayının sahilinə gedib günorta yeməyinə balıq tuturduq. Günortadan sonralar isə güclü istidən yaxınlıqdakı bulağın yanında bitmiş ağacın kölgəsinə sığınırıdıq.

Uşaqların gəlişinə iki-üç gün qalmış xəbər tutduq ki, İraq tərəfi Mehranı alıb və bölgədə vəziyyət yaxşı deyil. Qardaş Rəncə Həbib batalyonunun uşaqları ilə Mehrana getdi.

Uşaqlar məzuniyyətdən qayıtdılar. Lakin imtahan mövsümü olduğuna görə çoxu təhvil-təslim edib getdi

və batalyonumuz dörd taqımlı bir bölüyə çevrildi. Mənsə dərsi tamam kənara qoymuşdum.

Mehran çox qələbəlik olmuşdu. Bir neçə batalyon Səngşikənə getmişdi. Əməliyyat ətri gəlirdi. Biz də tez hazırlaşdıq. Yenə gecə məşqləri və ağır piyada yürüşlər başladı.

Taqım komandirimizin müavini olan qardaş Əfraz başqa bir taqıma komandir getdi, onun yerini qardaş Zəndi tutdu. Rəncə taqıma rəhbərlik etməklə yanaşı, həm də bölük komandirinin müavini idi. Qardaş Sirac bölük komandiri, Silsiləpur da onun müavini oldu. Hamı bilirdi ki, əməliyyat Mehran səmtindən olacaq. Səddam hərəkətli müdafiə strategiyası seçməklə yenə özünü əziyyətə salmışdı.

Yuxuda Şəhid Qəmsərini görüb fikirləşirdim ki, köçə hazır olmalıyam. Çoxlarından “Ərrəhman” ətri gəlirdi. Qırxa yaxın yaşı olan Hacı Kabuli və batalyonun mənəviyyətli qocalarından olan Hacı ağa Qurqani də belələrindən idi.

Kərxədə son gecəmiz gəlmişdi. Keçən gecə ağır bir manevr etmişdik, indi də yola düşməli idik. Diviziyanın məddahlarından biri axşam namazlarından sonra bir növhə oxudu, uşaqlar, həqiqətən, çox ağladılar:

***Həyat dolu külək əsir,
Hüseyn can, Kərbəla ətri gəlir...***

Uşaqların bir qismi öncədən çadırları qurmağa getmişdi, bir qismi də sonradan getdi. Biz əşyaları

toplamaq üçün qalmışdıq. Təxminən gecə saat 11-də yola düşdük. Uşaqlarda vəsfəgəlməz sevinc və həyəcan vardı, zaman ötdükcə üzlər daha da nurlanırdı. Gecənin yarısı oraya çatıb Dehloran evlərinin birinə yerləşdik. Həmin gecə sübhə qədər heç kim yatmadı. Səhər açılan kimi uşaqlar dəstə-dəstə gəzişməyə başladılar. Mən də bir neçə nəfərlə birlikdə məzlum Dehloran şəhərinin küçələrində gəzişir və oxuyurdum:

*Eşq qəmin məni çarəsiz etdi,
Yurd-yuvamdan didərgin etdi.
Üzünü görmək arzusu məni bir ömür
Küçələr arasında sərgərdan etdi.*

Sübh namazından sonra Aşura ziyarətnaməsi oxuduq. Qardaş Rəncə də bir neçə misra şeir oxudu, bütün uşaqlar onun şeirinə vuruldular:

*Qapının torpağı mənim xəmirim,
Üzünün sevgisi mənim cənnətim,
Sənin eşqin mənim taleyim,
Mənim rahatlığım, razılığım,
Mənim Hüseynim! Mənim Hüseynim!*

Əşyaları toplayandan sonra yenə avtobuslara minib Mehrana yola düşdük. Səngşikənə çatmamış düşərgə səmtinə döndük. Bir neçə dağ və tərəni keçəndən sonra düşərgənin çadırları göründü. Düşərgə dərin bir dərədə yerləşirdi, oradan Qavi adlı bir çay axırdı.

Bizim taqımın çadırı da çaya yapışmışdı. Əşyaları maşından endirib yerləşəndən sonra qardaş Məhəmməd Zəndi dedi: "Heç kim uzağa getməsin, hər an yola düşə bilərik".

Uşaqlar cəld çayın yoluna iri daşlar atdılar, axın zəifləyəndən sonra isə çimməyə münasib bir yer əmələ gəldi. Hamımız suya girdik. Çimdiyimiz yerdə qardaş Rəncə Silsiləpurla gəlib dedi ki, nahar hazırdır, gəlin. Sözlərini bitirər-bitirməz uşaqların bir neçəsi onları arxadan suya itələdi. Suda çox zarafatlaşdıq. Silsiləpur deyirdi: "Siz artıq bölük komandirinizi suya atırsız?! Eybi yox, sizə bir aş bişirəcəm ki, hamınız "afərin" deyəcəksiz!"

Uşaqlar gülməyə başladılar. Biz qardaş Dərvişi də suya salmaq istəyirdik, amma duyuq düşüb oradan uzaqlaşdı. Gündüzlər suda idik, axşamlar da dua mərasimində həzz alırdıq.

Qardaş Kabuli həmişə deyirdi: "Bu günlərin qədrini bilin, vaxt gələcək, həsrətini çəkəcəksiz!"

Hamımız səbirsizliklə əməliyyatın başlanmasını gözləyirdik. Mehdi Sabiri yaşlı gözlərlə hər gecə Allahdan vüsal vədi istəyirdi. Əfraz da öz ələmindəydi. Nəhayət, əməliyyat zamanı gəldi.

Uşaqlar böyük həvəslə hazırlaşdılar. Günbatana yaxın xəbər gəldi ki, biz əməliyyatın ikinci mərhələsinə qoşulacağıq. Hamı bikef oldu. Həmin axşam Həbib, Həmzə və Şəhadət batalyonları əməliyyata qoşulacaqdı. Biz də əllərimizi göyə qaldırıb onlar üçün qələbə arzuladıq. Uşaqlar

gözlərini səmaya dikmişdilər ki, ilk fişəngi görən kimi hamıya xəbər versinlər.

Əməliyyat təxminən gecə saat 11-də başladı. Uzaqlardan partlayış səsləri gəlirdi. Uşaqların oradakı halını vəsf etmək qeyri-mümkündür. Buna görə də, qələmimi qınına keçirirəm.

Sübh namazına oyananda bir neçə yük avtomobili çadırların ətrafındaydı. Namazdan sonra hamımız sıraya düzildük. Qorxurduq ki, birdən iş düyünə düşmüş olar. Hər taqım bir yük maşınına mindi və sürətlə yola düşdük. Yük maşınları torpaq yoldan asfalta çıxanda bildik ki, bölgədə nə qədər canlı qüvvə varmış.

Katyuşa və digər artilleriya atəşləri dayanmırdı, düşmənin amanını kəsmişdi. Hərə bir işlə bərk məşğul idi. Papinejad tez-tez deyirdi ki, Allah aqibətimizi xeyir eləsin. Uşaqlar da tez-tez salavat deyirdilər. Hamının üzündə məmnunluq təbəssümü vardı. Yolun bir qədərini gedəndən sonra yük maşınları dayandı. Qalanını piyada getməli idik. Son günlərdə mənə taqım çaparı seçmiş Zəndi dedi: "Uşaqları sıraya düz və getdiyim yolla gətir".

Yolun kənarı ilə Mehrana doğru yola düşdük. Bir neçə döngə və dolanbacdan sonra minalanmış sahəyə çatdıq. Gecə uşaqlar həmin sahədən keçib getmişdilər. Deyirdilər ki, Şəhadət batalyonu burada düşmənlə vuruşmuşdur. Keçiddə daraq cibi, qumquma, təcili yardım çantası və açılmış bintlər gözə dəyirdi. Daşların üzərindəki qan damlaları da uşaqların diqqətini cəlb edirdi.

Keçiddə iki yeniyetmə şəhidin cəsədi yan-yana düşmüşdü. Hər ikisi alınına "Ya Hüseyin" yazılmış qırmızı lent bağlamış, rahat şəkildə yatmışdı. Yanlarında yabanı lalələr də vardı. Müharibə boyu bəzən elə mənzərələrlə rastlaşırsan ki, illər uzununu yadında qalır. Bu da elə səhnələrdən idi.

Ələ keçirilmiş torpaq istehkamlara çatıb sol tərəfə doluşduq. Mərmilər hələ də fit çala-çala ətrafımıza düşür, qırmızı və solğun qəlpələri yanımızdan keçib torpaq istehkamın sinəsinə sancılırdı. İstehkamın üstündən od-alov və tüstü altında qalmış Mehran şəhərinin uçmuş divarları görünürdü. Bu gecə əməliyyatın Mehranın azadlığından ibarət ikinci mərhələsinə başlayacaqdıq.

Günəş qalxdıqca hava da istiləşdi. Uşaqlar möhkəm, dönməz və arxayın halda fərdi səngərlərdə torpaq sipərə söykənmişdilər. Bəziləri əsirləri geriye aparırdılar. Uşaqlar bütün günü Quran, dua və namazla keçirdilər. Hicran gününün qürubu çatdı, vüsəl axşamı yaxınlaşdı. Mehdi Sabiri çox gümrəh idi. Əfraz Allahın ətəyindən möhkəm yapışmışdı. Qürub çağının zəif işığı altında Talibinin yanaqlarına süzülən göz yaşları da görünürdü.

Günəş qürub edən kimi döyüşçülərin son səhnələrini alıb apardı. O, sabah öz doğuşu ilə şəhidlərin gün kimi aydın olan qərib şəhadətlərinə baxacaq, gələcək nəsillər başımıza gələnlərdən xəbərdar olub bizə qibtə edəcəkdilər. Hamısı namazını qılıb səfərə hazırlaşdı – sonsuz səadət və eşq səfərinə. Az adam tapılırdı ki, son rəkətində, son

səcdəsində ağlamasın və şəhadət xəzinəsini tapmaqdan ötrü dua etməsin.

İlahi! Ağır səhnələrdə ayaqlarımızı titrətmə!

İlahi! Bizim gedişimiz rəhbərin qalışı üçündür; imamı Mehdi (ə) inqilabına qədər qoru!

İlahi! Bizim qələbəmizə Özün zəmanət ver və bizi şəhadət lütfündən məhrum etmə!

Toyotalar gəldi, hər taqım növbə ilə mindi. Bütün maşınlar eyni zamanda və bəlli məsafələrlə yola düşdü. Mərmilər hələ də pikapların yaxınlığına düşürdü. Zülmət qaranlıqda işıqsız halda maşını idarə edən sürücü sürətini artırdı. Bir də gördük ki, kolonu itirmişik.

Kolon qırılmışdı, bizim arxamızda üç maşın da vardı. Hansı tərəfə gedəcəyimizi bilmirdik. Uşaqların birinin təklifi ilə asfalta çıxıb geriye doğru yola düşdük. Yolu əksinə getdiyimizi heç kim bilmədi. Dehlorana gedəcəyimiz yerdə Mehrana üz qoyurduq. Mehran isə hələ düşmənin əlində idi.

Bir qədər gedəndən sonra Mehran şəhərində olduğumuzu bildik. Uşaqlar tez maşınlardan enib silahlarını hazırladılar. Bəziləri maşınları geri döndərmək üçün fənərlə sürücülərə kömək etdilər. Hamı narahat və həyəcanlı idi. Bir tərəfdən də onları gülmək tuturdu. Birdən bir maşının səsi hamının diqqətini cəlb elədi. Fişəng işığı altında bir SUV avtomobilinin bizə doğru gəldiyini gördük. Əvvəl elə bildik ki, düşməndir, yaxınlaşanda isə sükən arxasındakı adamın 27-ci diviziya komandirinin müavini Hacı Rza Dəstvarə olduğunu gördük. Hacı

bizi görüb dedi: "Vay! Siz burda nə edirsiniz?! Bura iraqlıların əlindədir. Ardımca gəlin. Yaxşı ki, onların əlinə keçməmişiz!"

Maşınlar Hacı Rzanın avtomobilinin arxasınca yola düşdülər, yarıyolda digər uşaqlarla rastlaşdıq. Pikaplar bizi endirib getdilər.

Bütün batalyonlar kolonlarla torpaq istehkamın arxasında oturub parolun elan olunmasını və amansız döyüşün başlanmasını gözləyirdilər. Hacı Rza da tez-tez oyan-buyana gedirdi. Nəhayət, hərəkət əmri verildi.

"Bismillahi və billahi və fi səbilillah" paroluyla hamı yola düşdü. Düşmən fişənglərinin işığı kolonda ağlayan gözləri və zikr deyən dodaqları ələ verirdi. Mən heyrət içində baxır, onlara qibtə edirdim. Əfraz kolonun kənarında dayanmışdı, bir-bir uşaqlardan halallıq istəyirdi. Biz irəlilədikcə ruhlar yüngülləşir, qəlblər rahatlaşırdı.

Kolon bir neçə dəfə oturdu, sonra yenə qalxıb yola davam etdi. Sanki torpaq da həmişə mücahidlərin ayaqları altında olmaq istəyirdi. Sol və sağ cinahlarımız döyüşə girmişdilər, bizsə hələ irəliləyirdik. İraqlılar görünmürdülər, sanki hamısı qaçmışdı. Kolonun arasından işıqlı güllələr keçirdi. Onların biri Rəncəni yerə sərđi, o birisi Xancaninin sinəsini parçaladı. Taqımın tibb işçisi olan Abidini qaranlıqda xüsusi məharətlə yaralarını bağlayıb hər ikisini xərək üstündə bir çalaya yerləşdirdi. Güllələr hələ də kolonun arasından keçirdi.

Arxada nizam pozulmuşdu. Birdən bütün kolonda qarışıqlıq yarandı. İrəlidəki uşaqlar döyüşə başlamışdılar. Biz onlardan çox aralıdaydıq. Məhəmməd Zəndi deyirdi: "Uşaqlar, soyuqqanlı olun!" Biz hələ baxırdıq. Birdən kolonun başında güclü bir partlayış baş verdi, göyə dəhşətli alov qalxdı. Uşaqların yolunu kəsmiş düşmən tankı vurulmuşdu. Yenə sıraya düzüldük və kolon yoluna davam etdi.

Məhv edilmiş tankın yanından keçəndə gözlərim Teymuriyə və başqa bir neçə yaralıya sataşdı. "İlahi, nə görürəm? Əfraz da getdi?" – deyə düşündüm. Ruhsuz bədəni rahatca yuxuya getmişdi və buydu son namazının gözəl tərənnümü. Bu səhnənin də yanından ötdük, irəliləyib Mehranın bir neçə yüz metrliyində yerləşən bir kəndə çatdıq. Deyəsən, kolon əsas yoldan yayınmışdı.

Qardaş Şahsevənd tez-tez ratsiya ilə əlaqə saxlayıb qərargahdan əmr alırdı. Birdən oturmaq əmri verildi. Kolon yerə oturdu. Bir neçə gün idi yatmadığıma görə məni yuxu tutdu. Gözlərimi açanda isə hava işıqlanmışdı.

Sübh namazını təyəmmümlə oturduğumuz yerdə qıldıq. Məhəmməd Zəndi mənə dedi: "Möhsün, sağ tərəfimizdə bir çay var, get, gör oralarda vəziyyət necədir".

Çayın kənarına yaxınlaşanda gördüm ki, sıldırımın altında – biz onun yuxarısında idik – düşmənin bir neçə tank kolonu havanın işıqlanmasını gözləyir. Tez özümü qardaş Siraca yetirib məsələni söylədim. Sirac,

"hələlik bir iş görmək olmaz" – dedi, sonra isə tankların hərəkətlərinə göz qoymaq üçün bir neçə nəfəri oraya göndərdi.

Ənsar batalyonunun torpaq istehkamını bizə birləşdirməyə çalışan buldozerlərimizin səsi gəlirdi. Bu zaman Hacı Rza motosikletlə yanımızdan keçib getdi. O, ucadan qışqırırdı: "Yaşasın Kumeyl! Yaşasın Kumeyl!" Uşaqlar onu görüb çox ruhlandılar.

Hava bir qədər də işıqlaşandan sonra çayın o tayındakı düşmən tankları bizə doğru ilk atəşlərini açıb harada olduğumuzu yadımıza saldılar.

Quruculuq cihadı təşkilatının buldozerləri bizim istiqamətimizdəki torpaq istehkamı çayın yuxarisına qədər qaldırıb bitirdilər. İraqlılar bizim sağ tərəfimizdə də olduqlarına görə istehkam aypara şəklində oldu. Düşmən tankları bizim səmtimizdə işləyən buldozerə atəş açırdılar. Onun yanına bir neçə mərmi düşdü, amma sürücünün vecinə deyildi. Üzü toz-torpaq içində olsa da, təbəssümü əskilmirdi, yalnız gülümsəyirdi. Uşaqların biri ilə danışdığım yerdə partlayış səsi bütün baxışları buldozerə tərəf çevirdi. Buldozer tüstü və alov içində itmişdi, sürücüdən əsər-əlamət görünmürdü. Görünür, onun son təbəssümü cənnət müqabilində satın alınmışdı. Tankın sərrast atəşi də öz tapşırığını yerinə yetirmişdi.

Uşaqlar buldozer sürücüsünün dəbilqəsini çayın o tayından dəlik-deşik olmuş halda tapdılar. Buldozer isə hələ də yanırıdı.

Yeni özünə gəlmiş, bizim haraya qədər irəlilədiyimizi anlamış düşmən torpaq istehkamları

güclü atəşə tuturdu. Hələ Mehran təmizlənməmişdi, biz şəhərin girişində dayanmışdıq. Düşmənin İFA avtomobilləri şəhərin qərb magistralından çıxırdı. Mehran günortaya yaxın, saat 11-də azad olundu.

Ərzaq xidmətinin pikapları tez-tez buz, qarpız və yemiş gətirirdi. Hər yüz metrədən bir qarpız-yemiş yükü boşaldılmışdı. Uşaqlar deyirdilər ki, bura döyüş yeridir, yoxsa meyvə bazarı?!

Günorta günəş hər yeri yandırır, isti dözülməz idi. Nəqliyyat vasitələrinin qopardığı toz-torpaq da hövsələmizi daraldırdı. Nəhayət, ürəklənib yaxındakı çaya girdik. Arabir mərmə fişi, bəzən də düşmənin təyyarələrinin gurultusu krol üzgüçülüyümüzə mane olurdu, buna baxmayaraq, heç kim sudan çıxmırdı. Günbatan çağında isə uşaqlar yenə darıxmağa başladılar.

Səngtəraşla Zəndi Əfrazla keçirdikləri günlərin həsrəti ilə yanırıdılar. Digər uşaqlar da gecəki döyüşdə şəhadətə qovuşmuş döyüş yoldaşlarını xatırlayıb qəm çəkirdilər.

Torpaq istehkamın arxasında keçən həmin gecə ən yaxşı xatirələrimdən sayılır. Həmin gecə yuxuda bütün şəhid dostlarımı gördüm. Mehran səmasının minlərlə ulduzu həmin gecə xatirələrimə ortaq oldu, yanıb söne-söne səhərədək başqa bir görüş həsrəti ilə gözədən itdi. Bəzən fikirləşirdim ki, İlahi, bu aşiq camaat belə toz-torpaqlı və təhlükəli səngərlərin içində nə gəzir?! Niyə özlərini bu qədər əziyyətə salırlar?! Bir qədər düşünəndən sonra anladım ki, dünyanın heç bir yerində bu kiçik səngərlər qədər əqidə təhlükəsizliyi yoxdur. Dünyanın heç bir yeri bu

səngərlər kimi imtahan yeri deyil. Bu səngərlərin hər biri cənnətə doğru bir bacadır.

Uşaqlar ötən gecə Qalavizanın başqa bir neçə mühüm yüksəkliyini də işğalçılardan azad etmişdilər. Bizim batalyonumuz istirahət və bərpa məqsədilə taktika qərargahına qayıtdı. Bərpa işlərindən sonra ötən bir neçə gecədəki qələbələri qorumaqdan ötrü təmas xəttinə yola düşdük. Gecə ikən əməliyyatın birinci mərhələsinin istehkamlarının yanından keçdik, Mehranı arxada qoyub Qalavizan yamaclarına qədər irəlilədik.

Qardaş Şahsevənd hər taqımın tapşırığını müəyyən etmişdi. Taqımların hərəsi bir səmtə getdi. Kanallara girdik. Yenə hər taqım mənzillərə bölündü. Mən Papinejad və Şəhidi ilə birlikdə pusqu səngərinə düşdüm. Hələ hava işıqlaşmamış səngərə yerləşdik.

Hava qızırdı. Yeganə problemimiz su idi. İsti suyumuz vardı, amma içmək olmurdu. Şadab da yanımızda idi. O deyirdi: "Buzlu suyu olmayan əməliyyatın ya üstü açılar, ya da məğlubiyyətlə üzləşər!"

Susuzluq amanımızı kəsirdi. Yeganə məmnunluğumuz Papinejadla Şadabın zarafatları idi, susuzluğumuzu, qismən də olsa, azaldırdı. Nəhayət, taqətimiz tükəndi, Şəhidi ürəklənib su gətirməyə getdi, bir müddətdən sonra isə bir termos buzlu su və bir müşahidəçi ilə qayıtdı.

Müşahidəçi Zülfüqar briqadasının uşaqlarından idi, bizim səngərimizdə qalib düşməyə doğru atılan atəşlərin istiqamətini təyin edəcəkdi. Yaxınlığımıza

bir neçə 60 mm kalibrli mərmə düşəndə bildik ki, yerimizi biliblər. Papinejad Şəhidiyə dedi:

– Oğlan, sən bekar idin?! Biz nə buz istəyirdik, nə də müşahidəçi!

Müşahidəçinin dodaqları qaçdı, gülümsəyib dedi:

– Qorxmayın, axşamüstü gedəcəm.

– Yadında olsun, gedəndə bizim cəsədlərimizi də apararsan! – Şadab dedi və hamı gülüşdü.

Papinejad israr edirdi ki, uşaqlar səngərdən çıxsinlar. Çünki düşmən tankları bir-bir səngərləri vururdu. Yaxınlığımızda da bir neçə mərmə düşmüşdü, amma uşaqlar əhəmiyyət vermirdilər. Axırda bir mərmə səngərimizi dağıtdı, amma Allahın köməyi ilə heç kim xəsarət almadı. Köməkləşib hamını uçqunun altından çıxardıq.

Ertəsi gün Rəbii və başqa bir neçə nəfərlə birlikdə Mehrana getdik. Yaxşıca çiməndən, şəhərdə gəzəndən, günorta yeməyini yeyib yatandan sonra yenə mövqeyimizə doğru yola düşdük. Biz yolda ikən düşmənin atəşi gücləndi. Xəbər tutduq ki, İraq tərəfi əks-hücuma keçib.

Tez özümüzü mövqeyə yetirdik. Kanalın əvvəlində bir neçə yaralı gördük. Öndən gəlmişdilər. Bizə dedilər ki, irəli getsəniz, özünüzlə sursat aparın. Hərəməz bir qutu sursatı belimizə atıb kanalboyu qaçmağa başladıq. Günbatana yaxın döyüş yerinə çatdıq.

Uşaqlar misilsiz müqavimətlə düşmənin əks-hücumunu dəf etmişdilər. Bundan sonra orada buzlu su qızıla çevrildi. Termosların içində toz-torpaqdan

başqa bir şey yox idi. Hamı susuzluqdan yanırıdı. Hava qaraldığına görə geri getmək də çox çətin idi. Axırda çox ısrarla qardaş Silsiləpurdan icazə alıb uşaqlara su gətirməyə getdim.

Qaç-a-qaça bir neçə kanaldan və minalanmış sahədən keçdim. Bölgə hələ də düşmənin atəşi altında idi. Partlayışların qoxusu hər yeri bürümüşdü. Qaranlıqda birtəhər axırncı kanaldan da keçib son maneəyə, yəni minalanmış sahəyə çatdım. Açılmış keçidi tapıb oradan keçdim. Bir qədər gedəndən sonra bildim ki, mərmə partlayışından keçidin ipi qırılıb, külək onu oyan-buyana aparıb. Bir neçə dəqiqə gözlərimi minalanmış sahəyə dikdim. Görünür, həmin gecəni susuz qalmağımız məsləhət imiş. Məyus halda geri qayıtdım. Həmin gecə hamı Kərbəlanı xatırlayıb susuz qaldı.

Səhər tezdən sanki Sirat körpüsündən keçid vərəqi almış bir mərmə səngərlərin birinə dəydi, Talibi, Qorqani, Rəmzi və Hacı ağa Kabuli axirət səfərinə yollandılar.

***Hamı səfər yükünü hazırlayıb getdi,
Mənim ürəyimi qanla doldurub getdi.***

Hacı ağa Kabuli vüqarlı və rahat şəkildə kanalın yerində qalmışdı. Yadıma düşdü ki, manevrdə Hacı Qorqaninin ayağı sınımışdı, əməliyyatdan qalacağına görə çox narahat idi. Narahatlığının səbəbini indi anladım. Həqiqətən də, Allah adamlarının davranışından həmişə gec xəbərdar oluruq.

Diviziyanın Arxa cəbhə xidmətinin uşaqları gəlib bu dörd şəhidin pak cəsədlərini apardılar. Onların əzəmət və qəhrəmanlıqları isə o torpaqlarda həmişəlik qaldı.

Hələ bu dörd əzizə görə özümüzlə gəlməmiş Hacı Rza Dəstvarənin merac xəbəri belimizi qırdı. Bir neçə gün qabaq bizim yanımıza gələndə deyirdi: "Motosikletlə sizin yanınıza gələndə yolda bir neçə nəfərlə rastlaşdım. Mənə "dur" əmri verdilər. Əvvəl elə bildim ki, bizimkilərdir. Yaxınlaşanda gördüm ki, düşmənlərdir; motosikleti orda qoyub qaçdım".

Hacı Rzanın "Yaşasın Kumeyl! Yaşasın Kumeyl!" söyləyən gözəl səsi hələ də qulaqlarımızda əks-səda verirdi.

Xəbər gəldi ki, Miqdad batalyonu mövqeyi bizdən təhvil alacaq. Mehranda son gecəmiz, sanki şamirə qəriban idi. O torpaqlardan necə getmək olardı?! Qanlı Qalavizan kanallarını necə tərk etmək olardı?!

Qardaş Dərviş, Zəndi ilə mənə Miqdad kolonunu gətirməyi tapşırdı. Qərara alındı ki, Zəndi bütün batalyonu sıra ilə Dərvişin yanına aparsın, mən də altı nəfəri pusqu səngərinə aparım. Lakin, təəssüf ki, mən yolda azdım. Həmin axşam mənim səhvim ucbatından bir neçə nəfər yaralandı. Həm mən narahat oldum, həm də Dərviş. Buna görə cərimələndik. Qərara alındı ki, Zəndi, mən və uşaqlardan bir komanda mövqeyi tərk edən son döyüşçülər olaq.

Uşaqlar gedəndən və Miqdad batalyonunun şəxsi heyəti tam yerləşəndən sonra biz də Qalavizanla sağollaşdıq. Hava tamam qaralmışdı. Kanalları və minalanmış sahələri arxada qoyub özümüzü

magistrala yetirdik. Lakin Toyota avtomobillərindən xəbər-ətər yox idi. Susuzluqdan addım ata bilmirdik, amma orada qalsaydıq, düşmənlə atəşindən məhv olardıq.

Yolun kənarı ilə Mehrana yola düşdük. Yolda əlimizə bir neçə termos keçdi, doyunca içdik. Yol qaranlıq və çətin idi. Arabir fişəng işığı önümüzü göstərirdi. Qum yolunun axırına çatmışdıq, amma asfalt magistral görünmürdü. Məhəmməd Zəndi dedi: "Möhsün, sənə, hansı tərəfə getməliyik?" Fişəngin işığında bir parça asfalt tapdım. Yol asfalt idi, amma bombalar sıradan çıxarmışdı, daha çox, heyvan yoluna oxşayırdı. Geriyə doğru yolumuza davam etdik, yolboyu bir neçə maşın dəyişdirib taktika qərargahına çatdıq.

Sübh namazını düşərgədə şəhid dostlarımız olmadan qıldığımız, sonra yorğunluğumuzu çıxaracaq qədər ağır yuxuya getdik. Ertəsi gün çadırları toplayıb Dokuhəyə yola düşdük.

Axşam Dokuhəyə çatanda sanki bütün divarlar bizdən şəhid dostlarımızı soruşurdu. Hər kəs ağır qəm-qüssə içində bir tərəfə çəkilib zar-zar ağlayırdı. Təbliğət bölüyünün uşaqları maqnitofondan "Ey səfərdən qayıdanlar, hanı bizim şəhidlərimiz?" nəğməsini oxutdurub uşaqların yarasına duz səpirdilər. Həmin axşam şəhadət karvanından geri qalanların nələrlə yaşadığını bircə Allah bilir!

Adətən hər bir əməliyyatdan sonra batalyonlara verilən həvəsləndirici məzuniyyətdən sonra yenə

Dokuhəyə qayıtdıq. Bir neçə gündən sonra qərara alındı ki, diviziya Kuzəran düşərgəsinə getsin.

Kuzəran İslamabaddan bir neçə kilometr aralıda yerləşirdi. Sıx ağaclar dağların ən uca zirvəsini də yamyaşıl göstərirdi. Diviziya Qəllacəni təhvil verəndən sonra Kuzərana yerləşmişdi. Batalyonlar təxminən bir-birinə yaxın idilər. Bizim batalyonumuz açıq ərazidə, yaşıl və hündür bir dağın yamacında yerləşirdi. Növbə ilə eşq çadırlarını qurduq. Çadırlar yavaş-yavaş dağın döşünü bəzədi. İndi isə canlı qüvvə gəlməli idi; gözləyirdik ki, görək mənəviyyat əhlinin çadırlarına kimlər qədəm qoyacaqlar.

Nəhayət, intizar sona çatdı, Kərbəla yolçularının karvanları düşərgəmizə daxil oldular. Həmin gün hamı karvanları qarşılamağa, tanışları və köhnə döyüşçüləri tora salmağa getdi. Yarası sağalmış Rəncə də Məhəmməd Zəndi ilə birlikdə motosikletlə karvanların arasında tanış adam axtarırdı. Diviziyada iynə atsaydın, yerə düşməzdi. Bütün batalyonlar doldu.

Qardaş Şahsevənd Kumeyl batalyonunu Dərvişə təhvil vermişdi. Rəncə bölük komandirinin müavini idi, mən də Zəndinin yanında ərzaq məsələləri ilə bağlı taqımın uşaqlarına xidmət edirdim. Həmin axşamların mənəvi ab-havası barədə bu qədər demək kifayətdir ki, hər bir çadıra girəndə sevgi ətrindən başqa bir şey hiss olunmur, dost söhbətlərindən başqa bir şey eşidilmirdi.

Çadırın əvvəlində azyaşlı uşaqlar, axırında da köhnə və əməliyyatçı döyüşçülər oturmuşdular.

Onların arasında Seyid Zəbihifər daha çox diqqət çəkirdi. Onun düymə ilə kilidlənən bir dəftəri vardı, üzərinə yazmışdı: "Qardaş, razı deyiləm". Bu o demək idi ki, icazəsiz əl vurmaq olmaz. Sonralar bildik ki, həmin dəftəri nəfsinə nəzarət üçün ayırıb, günboyu etdiyi hər bir əməlini oraya qeyd etmiş.

Təbliğət bölməsi səbh azanından qabaq Nurayinin münacat kasetini oxudaraq uşaqları oyatmağa çalışırdı. Halbuki uşaqlar çoxdan oyanıb ibadət edirdilər. Buna görə uşaqlar təbliğət bölməsinin adını "tənbəliğət" qoymuşdular. Səbhün soyuğunda gödəkcə lazım olurdu, amma uşaqlarda olmadığından dəstəmaz alarkən ədyala bürünüb çadırdan çıxırdılar. Uşaqların dilinə düşmüş "gəcənin çiyi ədyallıları" sözü də bundan irəli gəlirdi.

Papinejadın və taqımın digər zərəfatlı uşaqlarının yerini Cavad Süleymani ilə Hüseyn Süleymani doldururdu. Hüseyn Süleymani Müsibət Hüseyn, Cavad da Cəbad kimi məşhurlaşmışdı.

Uşaqlar gecəyə qədər ocağın kənarında oturub keçmiş döyüşçüləri yad edirdilər. O anlarda alova baxmağın da öz ləzzəti vardı. Kuzəranın hər nöqtəsində ocaq yanırdı, ətrafındakı aşıqlar səfərə gedənləri xatırlayıb pərvanə kimi yanırdılar.

Səhərlər "Misbah əl-hüda" çağırışı və "Hüseyn can" cavabı ilə səraya düzülür, tam hazırlıqlı vəziyyətdə batalyonun meydançasına səhər düzülüşünə gedirdik. Mərəsimdən sonra ya qaçır, ya da dağa dırmaşırdıq. Deyirdilər ki, bu dəfə əməliyyat

dağlıq bölgədə olacaq. Saatlarla sürən piyada yürüş məşqləri uşaqları çox yorurdu.

Səhər saat 10-dan sonra səhər yeməyi yeyirdik. Günortadan sonra taktika dərsləri olurdu, axşamlar da eşq dərsləri.

Cavad Süleymani ilə birlikdə taqımın çadırının yanında böyük daşlardan və betondan balaca bir anbar düzəltmişdik.

Gözəl Mehran günlərində olduğu kimi, Məhəmməd Zəndinin köməyi ilə yenə əza dəstəsi yaratdıq. Az hallarda axşamlar Əhli-beytə təvəssül və əza məclisimiz olmurdu. Bəzən də mən oxuyub uşaqların başını ağrıdırdım. Moizə bitəndən sonra Zəndi lampaların işığını azaldırdı ki, uşaqlar çəkinməsinlər. Onların ayrılıq yangısından can yaxan fəryadları göylərə ucalır, gözlər Kərbəla müsibətinə ağlayırdı.

Məhərrəm ayı gələndə uşaqların eşq və həyəcanı da artırdı. Cavad uşaqların köməyi ilə bir neçə ədyalı ağacların altında çadır kimi qurmuşdu, günbatan çağı orada Aşura ziyarətnaməsi oxuyurduq.

Məhərrəmin birinci axşamında uşaqlar boyunlarına əza şalı salıb qaraya büründülər. Hər bir çadırın önünə qara bayraq vuruldu. Axşamlar əza dəstəsi ilə, xüsusi nizam-intizamla qonşu batalyonlara gedir, sinə vurandan və dua edəndən sonra birlikdə şam yeyirdik. Aşura gününə qədər bu minvalla davam edirdi.

Aşura günü hamı qara geyimdə və ayaqyalın Kuzəranın daş yolunda sinə vura-vura Həbib batalyonunun ərazisinə getdi.

Yol uzaq idi. Həmin gün uşaqların ayaqları yaralanıb qanadı. Şami-qəriban axşamında da Əmmar batalyonunun hüseyniyyəsində əzadarlıq etdik. Uşaqlar əzalılı idilər, mərsiyə oxuyanların həzin səsləri dağda dolaşanda adamın ruhu Kərbəlaya doğru qanad çalır, özündən asılı olmadan gözləri yaşarırdı.

***Kuzəranda gecə səs-küylü idi,
Kuzəranda münacat və dua vardı...***

Həmin günlər eşq-məhəbbət bazarının qızğın çağışı idi. Əməliyyata hazırlaşdıqca dünyadan və dünyapərəstlərdən uzaqlaşırıdık. O günlərdə taqımın uşaqlarıyla birlikdə bir nəğməni zümzümə edirdik. Ruhumuzun dərinliklərinə qədər işləyən bu nəğmə eşq və mənəviyyat yolunun yorğunlarına həmsöhbət, qəlblərinə məlhəm idi.

“Əmmən yucibul-muztərrə iza dəahu və yəxşifusu”!

Xudaya, bizə doğru bax, adamsızlıq biz!

Xudaya, günaha qərq olmuşuq!

Bütün dostlar Allaha yol tapdılar,

Xudaya, biz qalmışıq, acizlik biz!

Piyada yürüşlər və gecə məşqləri davam edirdi. Nəhayət, xəbər gəldi ki, əməliyyat planı düşmən tərəfindən öyrənilmiş və əməliyyat ləğv olunmuşdur. İraq tərəfi bölgəni artilleriya ilə vəhşicəsinə vurur, havadan kimyəvi bombalar endirirdi. Tibb

məntəqəsinin kimyəvi xəsarət almış uşaqlarının bir qismi əməliyyat yerindən qayıtdılar. Buna görə də, bir neçə batalyon məzuniyyətə getməli oldu. Onların biri də Kumeyl batalyonu idi.

Tehrana getmək zamanı gəldi. Qərara alındı ki, mən, Cavad Bahaduri, Kərgər və Mücəlləl könüllü şəkildə qalib çadırlara və əşyalara göz qoyaq.

Qürub zamanı düşərgənin lal-dinməzliyi adamı darıxdırırdı. Bir neçə nəfər idik, axşamlar birlikdə Aşura ziyarətnaməsi oxuyurduq. Uşaqlar qayıdandan sonra yenə Kərxəyə getdik.

Hələ əşyalarımız gəlmədiyinə görə bir neçə gün Kərxədə çöllükdə yatdıq. Əlbəttə, çox da pis deyildi. Çünki Kərxənin çöllükləri həmişə qonaqpərvər və sevimli olurdu. Ay gecələr düzənliyə saçıanda onun zəif işığında ruhu təmizləmək, canı təravətləndirmək olurdu. Nurayinin münacatı hələ də gecə namazlarını yanıqlı edir, gecənin qaranlığından imkanı qaçırmayan aşıqlərin səsləri gəlirdi.

Əməliyyatın üstünün açılması uşaqları nə qədər dilxor etsə də, əməllərinə heç bir təsir etmirdi. Sanki heç kim cəbhəyə gecə namazı qılmaqdan, münacat və ibadətdən başqa bir məqsədlə gəlməmişdi; sanki hamı həzrət Haqqın razılığından ötrü və cənnətin mücahidlər qapısını¹ açmaq üçün gəlmişdi, vəssalam.

Mehranın müdafiəsi yenə Kumeyl batalyonuna tapşırıldı. Kumeylçilər hazırlaşmağa başladılar. Biz

¹ Cənnət qapılarından biri yalnız mücahidlərin üzünə açılacaqdır.

xatirələr şəhəri olan Mehrana gedəcəkdik. Bir daha Səngşikəni və Mehranın lalə düzlərini arxada qoyub Qalavizan yüksəkliklərinə yerləşdik. Bu dəfə uşaqlar hər qarış torpaqla dərdləşirdilər. Çünki hər biri burada bir əzizini itirmişdi. Səbh saat 4-də artıq səngərlərimizdə idik.

Bizə yenə böyük səngər düşdü. Çevrəmiz hazır idi. Bizim səngərimiz bölüyün səngərinin yaxınlığında yerləşirdi. Silsiləpur, Şücai və Cavad Babayi qonşu səngərdə qalırdılar. Bizim səfalı səngərimiz də Darbura, Nainiyə, Tağızadəyə, Səbihifərə və başqa bir neçə nəfərə xidmət edirdi. Hüseyn Süleymani post səngərinin qarovulu idi. Hamımız bu dövrü ən gözəl şəkildə keçirməyə çalışır, zamanın ötməsindən məmnun deyildik.

Mehranda ilk səbhə Aşura ziyarətnaməsi ilə başladıq. Mövqedə sakitlik idi. Yabancı lalələr də paltarlarını soyunmuşdular. Bizim səngərimizdə həmişə bir dəstə gecənin yarısına qədər söhbətləşirdi. Seyid Zəhififər münacatı ilə səngərimizi nurlandırır, Darbur əməl və davranışı ilə şəhidləri yadıma salırdı. Seyid hər gün səbh çağını israr edirdi ki, Aşura ziyarətnaməsi oxuya. Bir gün postda idi, mənə yuxudan oyadıb onun üçün ziyarətnamə oxumamı istədi. Heç vaxt yadımdan çıxmaz; mən oxuyurdum, o, bahar buludu kimi göz yaşını tökürdü. Görəsən, o aləmdə nə görürdü ki, bu şəkildə getmək istəyirdi? Onun əməllərində dünya sevgisindən əsər-ələmət görünmürdü, dünya dostlarına heç bir oxşarlığı yox idi. Xoş onun və onun kimilərin halına!

Bizim taqımın uşaqları üç pusqu səngərinə və bir alçaq torpaq sipərə nəzarət edirdilər. Bizim pusqumuzla irəqlilərin pusqusunun arasında təxminən iyirmi metr məsafə vardı və bu, uşaqların şux təbiətini coşdururdu. Hüseyn Süleymani ox və kamanla irəqliləri ələ salırdı. Onlar da narahat olanda bizə əl qumbarası hədiyyə edirdilər. Uşaqlar gülüşməyə başlayır, Süleymani ərəblər kimi ucadan şənlik səsi çıxarırdı. Bu isə münaqişənin əvvəli idi. İraqlılar çox bezəndə bizim mövqeyimizi pulemyotlarla atəşə tuturdular. Bu zaman irəqlilərin mövqeyinə baxan yan səngərdəki bölük komandiri Əhməd Rəbii cəld qumbaraatandan atəş açıb onları susdururdu. Silsiləpurla Rəncə də peyda olub deyirdilər: "Nə olub? Niyə bu qədər "dava-dava" oynayırsız?"

Bir axşam irəqlilər səngərlərimizin üstünü torpaqla örtməyə gəlmiş buldozeri görüb mövqeyimizi minaatan və qumbaraatandan atəşə tutdular. Hər yer toz-duman oldu. Buldozer sürücüsünün isə vecinə deyildi; o, düşmənin atəşinə məhəl qoymadan işini sona çatdırdı.

Bizim bölüyümüz ən irəli nöqtədə yerləşirdi, bir ox kimi düşmənin müdafiə istiqamətinin içinə girmişdi. Kərbəlaya ən yaxın yol Mehran bölgəsindən idi. İkinci pusqu səngəri Kərbəlaya ən yaxın məsafədə yerləşirdi. Biz o səngərdən Kərbəla ilə, Hüseyn (ə) və onun qana boyanmış dostları ilə həmsəhbət olurduq. Məsafənin yaxınlığından xəbəri olan uşaqlar pusqu səngərlərində təvəssül və əzadarlıq edirdilər.

Xüsusi dəcəlliyi ilə seçilən uşaqlardan biri də Məsud Neməti idi. O, azyaşlı idi, cəbhəyə yeni gəlmişdi, amma həmişə fəal idi; ya silahdan atəş açırdı, ya anbarda işıqlı güllə axtarırdı. Qısaı, öz əməlləri ilə mövqeyin nizam-intizamını pozurdu. Bir dəfə axşamüstü bildik ki, düşmən mövqeyin bir hissəsini DŞK pulemyotları ilə güclü atəşə tutub. Məsələni araşdıranda öyrəndik ki, Məsud dəbilqəni bir taxtanın başına keçirib kanalın içində gəzdirirmiş. İraqlılar da onu görüb vurmağa başlayıblar. Rəncə hirsənib Məsudun başına qışqıranda isə uşağın üzü çox maraqlı görkəm alırdı.

Bir axşam ruhani qardaşların biri bizim səngərimizə gəldi. Axşam namazlarını qılandan və şam yeyəndən sonra adət üzrə Vaqifə surəsi oxundu. Bir nəfər posta getdi, digərləri də yataqlarını sərdilər. Darbur hacı ilə qızgın söhbətə başladı. O, israr edirdi ki, hacı qeyb aləminin sirlərindən danışsın. Həmin gecə o qəmli səngərdə zəif lampa işığı altında, bəlkə də, qapı və divarların hər zərrəsi qanad çalmaq üçün nurlanmış, dəyişmiş Darburun nurlu üzünə son dəfə və həsrətlə baxırdı. Biz də bir baxışla macəranın axırını görürdük. Darbur cəmi bir saatdan sonra vüsəl badəsini içib şəhidlərin sırasına qoşuldu.

Vüsəl zamanının çatdığını bilən Darbur qarovul səngərlərinə baş çəkmək bəhanəsi ilə bizdən ayrıldı və bir neçə saniyədən sonra bir mərmə partlayışının toz-torpağı altında gözdən itdi. Pak cəsədini torpaq sipərin yanında qan içində tapdıq. Aşiqlik yolunu getmiş, məqsədinə çatmış, zərif ruhu Allaha

qovuşmuşdu. Sübh tezdən Darburun şəhadət xəbəri bütün mövqeyə yayıldı, bu Kərbəla qonağına qucaq açmış səngərimiz bir neçə gün dostlarının ziyarət yerinə çevrildi. Uşaqların bir neçəsi istehkamin yanında, qanlı və dəlik-deşik olmuş dəbilqəsinin ətrafında dövrə vurub dizlərini qucaqlayır, ağlayırdılar. Darbur özünün vəsfəgəlməz ixlas və mənəviyyatı ilə, nəhayət, getdi və gözlərimizi qiyamətə qədər ağlar qoydu.

Həmin günlərin xatirələrindən biri də Hüseyn Süleymanın ərzaq səngərinə “hücum”a keçib bir qutu nabat gətirməsi idi. O, mənim və digər səngər uşaqlarının israrlı nəsihəti ilə qərara gəldi ki, nabatları anbara qaytarsın, lakin qayıdanda mərimi qəlpəsindən yaralanıb “sıradan çıxdı”, uşaqların sözüylə desək, ikinci əl əşyaya çevrildi.

Axşam namazlarından sonra postlara baş çəkmək istədim. Hava buludlu idi. Mən birinci səngərdə olanda yağış yağmağa başladı, özü də necə! Çox çəkmədən bütün səngərləri su basdı. Həmin gecə gediş-gəliş çox çətinləşdi, düşmən də atəş yağdırırdı. Postlara gedəndə bir neçə dəfə yıxıldım, bir neçə dəfə az qala minaya düşəcəkdim. Su axını bir neçə minanı kanalın içinə gətirmişdi.

Əməliyyatdan sonra dəfn olunmuş düşmən cəsədləri seldən bayıra çıxdı. Səhər günəş çıxandan sonra bütün uşaqlar ədyalları və digər əşyaları günəşin altına sərdilər. Günbatan çağı vəziyyət normallaşdı, gecəni yatmamış yorğun uşaqlar dərin yuxuya getdilər.

Gecənin yarısı ardıcıl partlayışların səsinə hamı yuxudan oyandı. Qonşu bölüklər bir-biri ilə əlaqə saxlayıb səsin haradan gəldiyini soruşurdular. Bildik ki, silah anbarı yanır. Düşmənin alçaq hündürlükdə partlamış fişəng mərmisi taqımın silah səngərinə düşmüş, silah-sursatı yandırmışdı.

Günlər bir-birinin ardınca ötürdü. Batalyonun son tapşırıq günləri idi. Əhməd Rəbii kanalda gəzişib öz-özünə danışır, bəzən ağlamaqdan çiyinləri titrəyirdi. Heç kim onu mənəvi halından çıxarmaq istəmirdi. Nəhayət, onun qovluğu da imzalandı, yanına bir mərmə düşdü və dostlarının görüşünə getdi. Hamı tələsik onun cəsədinin başına topladı. Lakin artıq gec idi, eşq quşu qəfəsdən uçmuşdu. Şəhadətdən sonrakı gülürüz görkəmi hamını təsirləndirdi. Darburddan sonra Əhməd də bizi matəmə qər q edib getdi.

Batalyonun son tapşırıq günü gəldi və uşaqlar Mehrana dair bütün xatirələri ilə vidalaşdılar.

Xudahafiz, ey Kərbəlaya ən yaxın səngər!

Xudahafiz, ey lələ düzləri!

Xudahafiz, ey Mehranın ulduz dolu gecələri!

Xudahafiz, ey şəhidlər, ey cənnət qonaqları!

Mövqeyi təhvil verib Kərxəyə qayıdandan sonra bütün batalyon məzuniyyətə getdi.

Tehranda olanda Mehran şəhidləri üçün əza məclisi təşkil etdik. Batalyon uşaqları vəsfəgəlməz eşqlə məclisdə iştirak etdilər. Bir neçə ay öncə məktəb və imtahanlarına görə batalyondan ayrılmış uşaqlar da

dostlarına əza saxlayırdılar. Nəhayət, bu məzuniyyəti də başa vurub böyük günahlar şəhəri olan Tehrandan qaçdıq, qaranlıq və rütubətli səngərlərimizi, Kərxənin zəhərli hörümçək və əqrəb dolu çadırlarını, Dokuhənin istidən yanan binalarını, tozlu və qırışlı paltarları şəhər adamlarının otellərindən, rəngarəng xörəklərindən, bər-bəzəkli parçalarından üstün tutduq. Bəziləri bu çöllüklərdə nə baş verdiyini bilmirlər; elə bilməsələr, yaxşıdır.

Payızın gəlişindən təxminən bir ay ötürdü. Tehrandan qatarla Əndimeşkə, oradan da avtobusla aşıqlər diyarı Kərxəyə yola düşdük.

Kərxə düşərgəsi səbirlə əzizlərinin gəlişini gözləyirdi. Lakin hansı üzlə düşərgəyə girəcəkdik?! Bir zamanlar şəhidlərə kölgə salan çadırlar indi qərəcəsinə onların davamçılara sığınacaq olmuşdu. Rəbiinin öz qəmlərinə sirdaş etdiyi, hər zərrəsinin onun gecələr ağlayan gözlərinə şahid olduğu məzarına necə baxacaqdım?

Abbas Yeganənin bir şəhidin dilindən söylədiyi sözlər yadıma düşdü. "Abbas, buludları görürsən; bağları, çayları görürsən" – deyib gözlərini yumurmuş. Mən düşünürəm ki, bu qədər dağ-düz arasında ətri tanış gələn bir yer var: Kərxə. Kərxənin torpağından Kərbəla və Nəcəfin ətri gəlir, münacat ətri gəlir. Mən də eyni tərzdə baxıram, amma səmaya yox, yerə. Kərxə mənim cənnətimdir.

Kərxə İmam Hüseyn (ə) dostlarının hicrət üçün vədələşdiyi yerdir. Kərxə həmin Kərxəydi, çadırlar həmin çadırlardı, ancaq şəhidlərin yeri çox görünürdü.

Əlbəttə, daha biz də yox idik, çünki hamımız birlikdə bu diyardan getmişdik. İndi isə tək qayıdanda özümüzün özünü Darburun, Rəbiinin, Zəndiyyənin və digər əzizlərin cəsədləri başında qoymuşduq.

Əməliyyat xəbərindən hamının dodaqlarına təbəssüm qonmuşdu. Kərbəla karvanı gəldi, döyüşçülər taqım və bölüklərə bölündülər. Silsiləpurla Rəncə Şəhid Mədəni bölüyünün başçıları, Babayi, Kərəmi və Məhəmməd Zəndi də taqım komandirləri oldular.

Bizim taqımımızın çadırı sakit bir yerdə quruldu. Zəndi demişdi ki, çadırı böyük qursunlar, batalyonun əzadarlıqlarını orada keçirək. O qədər böyük idi ki, yağış yağanda batalyonun camaat namazı da orada qılınırdı. Çadırın sonu qardaş Əhmədinin rəhbərlik etdiyi tam təchizatlı bir mətbəxə çevrilmişdi. Batalyonun qədim döyüşçülərindən bir qismi də əməliyyat ətrini duyub gəlmişdi. Mehdi Sabiri də onlardan idi.

Bizim taqımımızda təxminən 45 nəfər vardı, bəzən hamıya xörək çatmırdı, Əbu-Talib dərəsini xatırlayıb keçinirdik. Adətən səhər yeməyinə çörəyimiz çox az olurdu, hər gün qardaşların biri hamıdan pul toplayıb şəhərdən çörək alırdı.

Kiçik bir fond yaratmışdıq; kimin maddi ehtiyacı olurdusa, oradan borc alırdı. Bu işlər uşaqlar arasında dostluq və sevgi yaradırdı, hamı bir-birinə qardaş gözü ilə baxırdı. Hər gün ya biz digər taqımlara qonaq gedirdik, ya da onlar bizə gəlirdilər. Qonaqlığımız olanda bir neçə nəfəri şəhərə göndərib lazım olanları

aldırırdıq. Həmin gün "mer" olanların işi artırdı: uşaqların sözü ilə desək, xanımlar kimi oturub göyərti təmizləyir, süfrə bəzəyirdilər.

Allah bilir, bu qonaqlıqlarda necə pak qəlblər arasında ülfət yaranırdı, uşaqlar necə həvəslənir, həyəcanlanırdılar. Bu həvəs və həyəcan, bəlkə də, qarşıdakı qanlı səfərlərə və xatirəli gedişlərə görəydi. Bu qonaqlıqların xörəyi fiziki deyil, ruh xörəkləri idi. Əgər ruh xörəyi olmasaydı, nə üçün Mehdi Sabiri yeyə-yeyə ağlayır, hətta göz yaşları qabına tökülürdü.

"Allahım, bizə halal, gözəl və bol ruzi nəsib et!" Yeməkdən qabaq bu dua oxunanda hamı şükür içində, qədərbilən görünürdü.

Təlimlər, uzun piyada yolçuluqlar və gecə məşqləri uşaqların hərbi hazırlığını və döyüş qabiliyyətini yüksəltməyə davam edirdi.

Gecənin yarısı, bəlkə də, yuxudan ən axırıncı oyanan mən olurdum. Başımı ədyalın altından çıxaranda tavandan asılmış lampanın zəif işığı altında hamının gecə namazı qıldığını görürdüm.

Təzə gəlmiş könüllülər səbh namazının vaxtı olduğunu düşünüb qalxır, namazlarını qılmaq istəyirdilər. Duman halqasının ayı dövrəyə aldığı o zülmət gecədə Kərxənin gecə mehi şəhli çəmənlərin tərəvətini daha da artırır. Təpələrdən, cığırınların arasından səs gəlirdi, bir mücahid birgünlük fəaliyyətdən, xidmətdən sonra gecənin sükutuna sığınmış sakitcə Allahla raz-niyaz edirdi. Bəziləri də ədyala bürünüb başlarını səcdəyə qoymuşdular, dua

və münacata o qədər qapılmışdılar ki, sanki yerin hər qarışı onlarla səs-səsə vermişdi.

Batalyonun səsucaldanından yavaşca Nurayinin münacatı yayılır, hamının qəlbini oxşayırdı:

“Mövlam, ey mövlam! Sən xaliqsən, mən məxluq; bəs məxluqa xaliqdən başqa kim rəhm eləyər?!”

Mövlam, ey mövlam! Sən ruzi verənsən, mən ruzi verilən; bəs ruzi verilənə ruzi verəndən başqa kim rəhm eləyər?!”

"Məhəmməd (s) qoşunu" karvanı gəldi, bir qismi bizim taqıma qoşuldu. Universitet tələbəsi olan Asifi də onlardan idi. Əlbəttə, taqımımızda bir neçə həkim və tələbə vardı, amma o, daha savadlı idi. Qardaş Zəndi onların hamısına dedi ki, etiqadi baxımdan uşaqlarla işləsinlər.

Taqımımızda iki qrup vardı: Aşıqlər qrupu, Aqillər qrupu. Birinci qrup düşünürdü ki, iş eşqlə başlamalı, eşqlə də bitməlidir. İkinci qrup isə düşünürdü ki, ağılla hərəkət etmək, elm və bilgi əsasında qərar qəbul etmək lazımdır. Əlbəttə, bu mövzular daha çox zarafat xarakterli idi, cəbhə görənlərin hamısı bilirdilər ki, ağıl hər yerdə effektiv qərar qəbul etmir, bəzən ağıl bacarmayanda çıxış yolunu eşq tapır. Əməliyyat axşamlarında bu məsələlər dəfələrlə aydın şəkildə müşahidə olunmuşdu. Mehdi Sabiri ilə Rəcəbiani belə mövzulara çox maraq göstərirdilər. Onların hər ikisinin üz və davranışında şəhadət işığı görünürdü.

Günlər ötdükcə çöhrələr daha tanış olur, uşaqlar arasında ünsiyyət və səmimiyyət çoxalır. Heç vaxt yadımdan çıxmayan simalardan biri də Mustafa

Nuşabadi idi. Onun Allahla xüsusi ünsiyyəti və münacatı vardı. Gecənin abidlərindən olan Cavad Babayi, sevgi və dostluğun bariz nümunəsi olan İsmayıl Rəncə, böyük ruhu, bəndəlik duyğusu və mənəvi saflığı olan Məhəmmədrza Füzuzanfər... Əhməd Acurlu öz haqqından keçən fədakarlığı, Əlirza Rəcəbiani sonsuz ixlas və imanı, Seyid Əli Cəfəri pak qəlbindən keçən hər bir fikri, Mehdi Sabiri sınıq qəlbi, Məhəmməd Şadab misilsiz yangısı və göz yaşları, Asifi isə qeyb aləmindən bildikləri ilə yadında qalmışdır.

Şəhidlər haqqında o qədər danışdıq, o qədər danışdılar,

Şəhidləri isə yalnız şəhidlər tanıyırlar!

Uşaqlar arasında fədakarlıq ruhu çox geniş yayılmışdı. Yuyulmaq üçün kənara qoyulmuş çirkli paltarlar səhər tezdən ipdən asılmış olurdu. Tualetlər tez-tez təmizlənirdi. Və bütün bunlar heç kimin xəbəri olmadan baş tuturdu. Hamı anlayırdı ki, dünya yalnız bir keçiddir.

Batalyonun əzadarlığının bizim bölüyümüzdə keçirildiyi bir axşamda İmam Hüseyn (ə) rövzəsi oxundu, hamı əzadarlıq etdi, sinə vurdu. Həmin axşam Babayinin xüsusi halı vardı, sanki İmam Həsən Müctəbanın (ə) bütün qəm-qüssəsi bu həqiqi şiənin canına hopmuşdu. Həmin axşam nə görmüşdüsə, çox dəyişmişdi. Bu mənəvi hal onun şəhadət anına qədər davam etdi.

Kərxənin soyuq gecələri hələ də Allah yolçularının, ariflərin isti nəfəsləri ilə tərəvətlənirdi, zaman əməliyyat və vüsal gününə ümidlə keçirdi.

Kərxədəki son günlərimizdə uşaqların zarafatları komanda şəklinə düşmüşdü. Bizim komandamızın adı "Məhəmməd (s) ordusu" idi, digər komanda isə "düşmən ordusu". Qardaş Zəndi olmayanda zarafatlar başlayırdı. Çadırın içində ədyaldan qarşı-qarşıya iki sipər düzəldirdik; ədyalları qarışıq şəkildə bir-birinin üstünə atırdıq, istehkam əmələ gəlirdi. Sonra uşaqlar stəkanla, portağalla, alma ilə - əllərinə keçən hər bir şeylə qarşı tərəfi vururdular. Bir neçə nəfər mərmə və partlayış səsi çıxarırdı. Möhsün Pərhizkar iri cüssəsinə görə "Sərrast atəş" ləqəbi ilə məşhurlaşmışdı. Döyüş qızıqanda nəre çəkib nəhəng bədəni ilə ədyal istehkaminin ortasına yıxılırdı. Bu zaman hamı qaçmağı üstün tuturdu. Sərrast atəşdən sonra keçid açılırdı, düşmən ordusu tökülüşüb bizi ölüncə döyürdü. Bu zaman komandirlərdən kimsə gəlsəydi, ya da qardaş Zəndi peyda olsaydı, hamı: "Fişəng atdılar" – deyib olduğu yerdə otururdu. Lakin qardaş Zəndi qızarıb-göyərmiş üzlərdən və uşaqların tövşüməsindən çadırdan nə baş verdiyini bilirdi. O, mətanətli təbəssümlə çadırdan çıxandan sonra uşaqlar: "Hamı ayağa! Fişəng söndü!" – deyirdilər və yenə döyüş başlayırdı.

Oyun zamanı yaralananları çadırın sonunda yerləşən və qardaş Abidininin başçılıq etdiyi təcili yardım məntəqəsinə aparıb müalicə edirdilər. Seyid Əli Cəfəri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının

nümayəndəsi idi, döyüş zamanı qanun pozuntularını araşdırırdı. Döyüş isə komandirlərdən daha birisi gələnə qədər davam edirdi. Kimsə gələn kimi yenə fişəng atıldığı elan edilir, hamı olduğu yerdə otururdu.

Taqım komandirinə 60, bölük komandirinin müavininə 81, bölük komandirinə 120 fişəngi, batalyon komandirinə isə salxımlı fişəng ləqəbi vermişdilər. Çünki vəzifə qalxdıqca reaksiya daha sərt olurdu.

İmam Həsən Əsgərinin (ə) doğum günündə uşaqlar böyük bayram tədbiri hazırlamışdılar. Mən Cəfəri və başqa bir neçə nəfərlə birlikdə dini nəğmə oxudum, digərləri də gülüş və şənliklə iştirak etdilər. Meyvə şirəsi içdik, şirniyyat yedik; tədbir bitib xatirələrə qovuşdu.

Batalyon rəhbərliyi uşaqların qardaş Rəncənin əmrlərinə hansı həddə tabe olduqlarını bilmək istəyirdi. Bu məqsədlə Rəncə təxminən gecə saat 12-də gəlib hamını sıraya düzdü. Ay işığı qarşıda dayanmış Rəncənin üzünü daha cazibəli göstərirdi. O, müqəddiməsiz şəkildə:

- Qardaşlar, biz bu soyuq havada səhərə qədər köynəksiz piyada yol gedəcəyik. Kim gəlirsə, o tərəfdə sıraya düzülsün, - deyib paltarlarını çıxardı.

Uşaqlar dərhal və istisnasız olaraq hamılıqla Rəncənin dediyi tərəfə hücum çəkib köynəksiz sıraya düzüldülər. Rəncə həmin vəziyyətdə təxminən bir saat danışib: "Biz sizi sınamaq istəyirdik, piyada gəzinti olmayacaq" – dedi və əlavə etdi: – Allah eləsin, sizə

yaxşı xidmətçi ola və bütün bu yaxşılıqların cavabını verə bilək.

Bu sözləri deyəndə yanaqlarından yaş süzüldü, uşaqlar onu üzük qaşı kimi dövrəyə aldılar, bir-bir onunla görüşüb qucaqlaşdılar.

Əməliyyat ətri duyulurdu. Bölüyün Kərxə çayının kənarındakı manevrindən sonra növbə batalyonun manevrinə çatdı və Allahın köməyi ilə o da salamat şəkildə bitdi.

İki gün sonra bildirdilər ki, bu axşam yeni düşərgəyə gedəcəyik. Bir saatdan sonra avtobuslar işıqlarını yandırmadan əraziyə girdilər. Bizim taqımımız da bir avtobusa yerləşdi. Biri gülür, biri ağlayırdı, bəziləri də özlərinə qapılmışdılar. Bütün bu hallar getmək sevdasına görə idi. Kərxə heyrət içindəydi, xəyal dolu sükuta qərq olub öz həmsöhbətləri ilə sakitcə vidalaşırdı. Hələ çox keçməmiş uşaqların qəhəri açıldı, hamı ağlamağa başladı. Onlar yanıqlı səslə oxuyurdular:

Onlar gecə vaxtı səfərə getdilər,

"Ya İlahi" zikri ilə dəvələrin belində oturdular.

Yaxın dostlar birlikdə oturub pıçıldaşırdılar; həm gözlərimizdən yaş axırdı, həm də səmanın gözü ağlayırdı. Sanki göylər də bu uşaqlardan çoxunun qayıtmayacağını bilirdi.

Biz yuxudan oyananda avtobusumuz sıx xurma ağaclarının arasındaydı. Avtobuslar işıqlarını yandırmadan, uşaqların sözü ilə desək, tısbağadan da yavaş gəldirdilər. Bir neçə nəfər avtobusdan enib fənərlə yolu göstərməyə başladı. Torpaq yol idi, yağış

yağdığına görə bəzən maşının arxası sürüşürdü. Avtobuslar bizi endirib gecə ikən oradan getdilər. Yolun bir qədərini piyada getməli idik.

Batalyon sıraya düzüləndən sonra şəxsi əşyalardan əlavə, hər adama bir qədər ümumi əşya da verdilər. O qaranlıqda, sürüşkən yerdə bu qədər yüklə uşaqların bir neçə dəfə yığılması təbii idi. Nəhayət, batalyonun yerləşəcəyi yerə, xurmalıqların arasındakı kəndə çatdıq, sübhə qədər bir qədər mürgüləmək üçün evlərə və otaqlara bölündük.

Sübh namazından sonra batalyon sıraya düzüldü, komandir uşaqlara bir neçə mühüm tapşırıq verdi: "Batalyonun ərazisindən çox uzaqlaşmayın və hara getsəniz, əleyhqaz yanınızda olsun".

Harada olduğumuzu hələ heç kim bilmirdi. Bunu soruşanda komandir belə cavab verdi: "Biz Bəhmənşir çayının və Xosrovabad xurmalıqlarının yanındaıyq".

Səhər yeməyindən sonra gəzintiyə çıxdıq, öyrəndik ki, Bəhmənşir çayı bizim düşərgəmizdən yüz metr aralıdadır. Oranın torpaq və ağaclarının əzbər bildiyi hekayələr, əhvalatlar var. Artıq əmin olduq ki, əməliyyat yaxındır.

Bir qədər sonra həyətə və torpaqdan tikilmiş otaqlara əl gəzdirdik, necə deyərlər, ev tökdük, otaqlara ədyal döşədik.

Bizim taqımımız köhnə bir kənd evinə yerləşmişdi. Nisbətən böyük bir həyəti, kənarlarda da bir neçə otağı vardı. Qış günəşi adama yaxşı təsir edirdi. Uşaqlar həyətdə dairəvi oturub söhbət edirdilər. Aşıqlər və Aqillər qruplarının başçıların başı

söhbətə qarışmışdı: Sabiri ilə Rəcəbiani eşq və ağıl mövzusunda müzakirə aparırdılar. Uşaqların ikisi özünə qapılmışdı, mənəvi ab-havada idi: Əfsəri və Sərvi.

Uşaqlar bir neçə günə kiçik kənd evlərinə çox alışdılar. Günlər azadlıq anının gəlişinə ümidlə keçirdi. Onların çoxunu gecənin qaranlığında xurma ağaclarının arasında tapmaq olurdu; əllərində lampa gəzişirdilər. Sonradan şəhid olmuş uşaqların bir neçəsi deyirdi: "İnsan bu xurmalıqda gəzəndə Mədinənin xurmalıqlarını xatırlayır, mövla Əmirəlmömininin (ə) münacat etdiyi yerlər yadına düşür".

Bu arada Mehdi Sabiri bekar qalmayıb bir-iki nəfərin köməyi ilə bir qədər kənarında məzar qazmışdı, gecələr növbə ilə orada ibadət edirdilər.

Bizim taqımımızın yerləşdiyi yerin üstünlüklərindən biri hamamın olması idi. Hamamımız kiçik bir otaqdan, bir primusdan və bir metal vedrədən ibarət idi.

Günortadan sonra uşaqlar çay dəmləyib damda, gözəl qış günəşinin altında söhbət edə-edə içirdilər. Döyüş payları verildə bildik ki, əməliyyata bir-iki gündən çox qalmayıb. Uşaqlar paylarını alanda iki cür reaksiya verirdilər: Şadab kimi bəziləri bir balıq konservindən, bir konfetdən və bir qədər çərəzdən ibarət paketi oradaca aşırırdılar. Onlardan döyüş paylarını nə üçün yediklərini soruşanda deyirdilər: "Əməliyyat zamanı şəhid olanların çantasından

götürüb yeyərik". Bir qisim də payını əməliyyata saxlayırdı.

Bir neçə saatdan sonra xəbər gəldi ki, əməliyyat bir neçə gün təxirə düşüb.

O günlərdə səhər düzülüşləri çox maraqlı keçirdi. Xurmalıqda yaralı ilan kimi qıvrılıb irəliləyən yolda hər səhər üç sıraya düzülüb qaçır və "Abbas, ələmdare-Hüseyn! Azadəye-Bədro Hüneyn!" nəğməsini oxuyurduq. Uşaqlar da ayaqlarını yerə çırpıb cavab verirdilər.

Günlər ötürdü. Nəhayət, bir gün səhər mərasimindən sonra qardaş Məhəmməd Zəndi hamını bir yerə toplayıb əməliyyatın çox yaxında başlayacağını xəbər verdi. Əməliyyat zamanını həsrətlə gözləyən uşaqlar bu sözdən sonra ağlamağa başladılar. Onların sızıltısı göylərə ucalırdı. Əməliyyat dərsi əzadarlığa çevrildi. Mehdi Sabiri ayağa qalxıb dedi: "Kimsə məndən pislik görübsə, bağışlasın". Seyid Əli Cəfəri uşaqları sakitləşdirib dedi: "Bir-birinizin qədrini bilin". Uşaqlar həm ağlayır, həm də "Hüseyn, Hüseyn!" deyib sinə vurdular. O qədər sinə vurdular ki, bəziləri huşlarını itirdilər.

Nəhayət, əməliyyat zamanı gəldi. Bizə dedilər ki, bu gecə digər diviziyalar əməliyyata başlayacaqlar, bizsə növbəti mərhələlərdə qoşulacağıq. Gecə saat 12-də əməliyyat başlandı, biz də Təvəssül duasına başlayıb uşaqların qələbəsi üçün dua etdik. Duadan sonra çayın sahilinə gedib əməliyyat bölgəsində atılan fişənglərə baxmağa başladıq. Salxımlı fişənglər

əməliyyatın necə həssas olduğunu göstərirdi. Günəş qalxandan sonra təyyarələr də peyda oldu. Uzaqlardan ardicıl partlayış səsləri gəlirdi. Əlbəttə, bizim düşərgəmiz də düşmənin ağır artilleriyası tərəfindən vurulurdu. Bütün komandirlər təkidlə tapşırırdılar ki, haraya getsəniz, əleyhqaz üstünüzdə olsun.

Düşmən təyyarələri hər bir neçə dəqiqədən bir müşahidə və bombardman üçün gəlsələr də, uşaqlar veclərinə almır, hərəkət əmrini gözləyirdilər. Bir qismi xəlvətə çəkilib dizlərini qucaqlamış, fikrə dalmışdı, bir qismi də iki-üç nəfərlik qruplarla xurmalıqda gəzişirdi. Bəzi uşaqlar bir neçə üzən körpünü yan-yana qoyub Bəhmənşir çayında qayıq sürürdülər. Uşaqların bütün hərəkətlərindən intizarda olduqları bilinirdi. Hərə bir şəkildə vaxt öldürürdü.

Əmmar batalyonu əməliyyat yerinə yollanandan sonra təxmin etdik ki, bizim də getməyimizə bir şey qalmayıb. Əməliyyat planı axşam növbəti dəfə xəritə üzərindən izah olundu. Bundan sonra dua mərasimi və əzadarlıq keçirildi. Dua zamanı xəbər gəldi ki, Həbib batalyonunun otaqlarından birinə top mərmisi düşüb, yaralı və şəhid var. Bir neçə nəfər Həbib batalyonunun ərazisinə köməyə getdi. Gecəni hazırlıqlı vəziyyətdə yatdıq. Çoxsaylı partlayış səsləri sanki bizə layla çalırdı.

Günəş çıxandan sonra xəbər gəldi ki, əşyalarımızı toplayıb hərəkətə hazır olaq; lakin əməliyyat yerinə yox, Kərxəyə! Bu nə deməkdir?! Uşaqlar mat-məəttəl bir-birinə baxırdılar, bütün baxışlardan narahatlıq yağırdı. Qardaş Dərvişin sözlərindən başa düşdük ki,

düşmən bizim əməliyyatımızdan xəbərdar olub və tam hazırlıqlı vəziyyətdə hücumu dəf edirmiş. Buna görə də, diviziya əməliyyat bölgəsinə girmədi.

Dilxor halda avtobuslara minib Kərxəyə yola düşdük. Dünəndən əməliyyata başlayıb şəhid vermiş diviziyalar yadımdan çıxmırdı. Xudahafiz, Bəhmənşir! Xudahafiz, iri xurma ağacları! Xudahafiz, sirr dolu gecələr! Xudahafiz, Kərbəla-4 əməliyyatı!

Kərxə dostlarını səbirsizliklə gözləyirdi. Yabancı lələlər özlərini xalça kimi uşaqların ayaqları altına sərdilər. Uşaqlar gəlmişdilər, amma yorğun və narahat idilər. Bir neçə gün çox tutqun oldular, buludlu səma kimi. O günlərdə həzrət imamın müraciəti od üstünə tökülən su kimi hamını sakitləşdirdi. İmam uşaqları səbirli olmağa çağırmış, onları böyük qələbə ilə müjdələmişdi.

İmamlardan birinin doğum günü münasibətilə bayram tədbiri keçirdik. Şadab və digərləri teatr hazırlamışdılar. Seyid Əli Cəfəri də məddahlıq etdi. Uşaqlar bu tədbirlə məşğul ikən yenə getmək xəbəri dolaşmağa başladı. İslam qoşunları dünən düşmənin ən möhkəm mövqelərindən biri olan Şələmçədə Kərbəla-5 əməliyyatına başlamışdılar; müqəddəs "ya Zəhra" parolu ilə.

Diviziyanın batalyonları Şələmçəyə üz tutdu. Üç-dörd gündən sonra növbə bizə çatdı. Bu dəfə də Karun düşərgəsinə qonaq olduq. Axşam Kərxədən yola düşüb səhər azanına yaxın oraya çatdıq.

Səhər namazını qılandan sonra mil və çadırları yük maşınlarından endirib eşq çadırlarını qurduq.

Onlardan bir qədər aralıda bir neçə tualet də tikdik. Günortaya qədər bütün işləri görüb günortadan sonra arxayın şəkildə gəzməyə başladıq. Gecə gəldi, zahidlər çadırlardan çıxdılar. Salxımlı fişənglər əməliyyat bölgəsini işıqlandırırdı.

Səhər yeməyinə hamburger verdilər, günortaya toyuqplov. Desertimiz də portağal və şirniyyatdan ibarət idi. Uşaqlar deyirdilər ki, belə yaxşı qonaqlığa görə, Allah bilir, başımıza nə oyun açacaqlar. Axşamüstü batalyona hazırlıq əmri verildi; dedilər ki, tam hazırlıqlı vəziyyətdə sıraya düzülün.

Uşaqlar bir-bir və dəstə-dəstə çadırlardan çıxır, dönüb onlara mənalı-mənalı baxırdılar. O baxışlar sanki deyirdi: "Bir də məni görməyəcəksən, ürəyimdə Kərbəla eşqi var!" Üzlər qırmızı, addımlar möhkəm və hamı döyüşə hazır idi.

Düşərgəni toz-torpağa bürümüş bir neçə Miller yük avtomobili batalyonun ərazisinin önündə dayandı. Uşaqlar bir sıra ilə Quranın altından keçdi, bir-birinə köməklə yük maşınlarına mindilər. Maşınlar yola düşəndə hamı sinə vurmağa başladı. Bəziləri dodaqaltı Ayətül-kürsi oxuyurdu. Yük maşınları Əhvaz-Xürrəmşəhr yoluyla gedirdi. Nəhayət, Şəhid Hacı Möhsün Səfəvi magistralına və üçyoluna çatdıq. Magistralın hər iki tərəfi tank, BTR, artilleriya və piyada qüvvələrlə dolu idi. Hamı imamın əmrini yerinə yetirməyə gəlmişdi. Günəş batmaq üzrəydi, adamı oxşayan Şələmçə küləyi döyüşçülərə xoşgəldin deyirdi. Yük maşınları bizi Şəhid Çəmran düşərgəsində endirdi.

Magistralın sol tərəfi enli, uzun qaladan ibarət idi, hər iyirmi metrədən bir maşın yeri düzəldilmişdi. Hər taqım onların birinə girdi. Məhəmməd Zəndi üzünü taqım uşaqlarına tutub dedi: "Hara getsəniz, yarım saata burda olun!"

Mən bir neçə nəfərlə birlikdə artilleriyanın yaxınlığına dəstəməz almağa getdim. Qayıdanda Məhəmməd Zəndi namaza hazırlaşırıdı. Bu zaman bir Toyota avtomobili sürətlə yanımızdan keçdi. Avtomobil eşqin yandırdıqlarını, ləçək-ləçək olmuş aşıqları aparırdı. Pak bədənleri Şəhidlər meracı mərkəzinə daşıyırdılar. Məhəmməd Zəndi bu səhnəni görüb ucadan dedi: "Yəbnəl-Həsən, məlum deyil, burda başımıza nə gələcək!" Hamımız gülməyə başladıq. Ondan sonra uşaqlar hər bir təəccüblü şey görəndə "yəbnəl-Həsən" deyirdilər.

Uşaqlar gətirdikləri ədyalları avtomobil yerinə sərdilər, günəş batanda bir müddət xəlvətə çəkildilər. Hərə bir şəkildə sahibi ilə dərdləşirdi.

Axşam düşən kimi Toyota avtomobilləri peyda oldu; yəni getmək vaxtıdır. Uşaqlar dəstə-dəstə pikapların arxasına yerləşəndən sonra kolon hərəkətə başladı. Bir tərəfdən maşının alçaq-hündürlüklərdə hərəkəti, uşaqların döyüş şüarları və təvəssülləri, digər tərəfdən də gecənin qaranlığı, ardıcıl partlayışlar və rəngarəng fişənglərin işığı gözəl mənzərə yaradırdı. Maşınlar elə əvvəldən işıqlarını söndürmüşdülər. Bu isə bölgənin necə həssas olduğunu göstərirdi.

Uşaqların qərarlı çöhrələri fişənglərin zəif işığı altında çox əzəmətli görünürdü; xüsusən də göz yaşlarının örtüyü, o qədər dost yanında sanki tək-tənha qalmış üzlər. Uşaqlar birlikdə necə də gözəl oxuyurdular:

***Həyat dolu bir meh əsir, Kərbəbəla ətri gəlir.
Ya Hüseyin, ya Hüseyin, ya Hüseyin!***

Bir neçə torpaq istehkamı arxada qoyandan sonra ikinci mövqeyə, çalanın birinci hissəsinə çatdıq. Kərbəla yolçuları maşınlardan enib yolun kənarındakı kanalların içinə yerləşdilər. Muzdur iraqılı qardaşların ilk hədiyyəsi kanalın kənarına düşən bir mərmə oldu. Əmin olduq ki, döyüş zamanı və sınaq vaxtıdır. İndiyədək cəbhə universitetində öyrəndiklərimizin imtahanını verməli idik. Doktor Çəmranın sözləri yadıma düşdü: "Döyüş şeypuru çalınanda mərdlər namərdlərdən ayrılır".

Uşaqlar qardaş Dərvişin əmri ilə kanalın içində sıraya düzüldülər. Hər kəs öz yerini tutandan sonra batalyon hərəkətə başladı. Bütün dodaqlar Allahı yad edirdi. Mərmilər bir-birinin ardınca balıq kanalının ətrafına və içinə düşürdü, səsi bütün çöllükdə dolaşırdı. Batalyon balıq kanalı ilə paralel şəkildə irəliləyirdi. Yolun hər iki tərəfində igidlərimizin qəzəb odunda yanmış düşmən səngərləri görünürdü. Yolboyu göz işlədikcə hər yerdə cəsəd vardı. Bir neçə yerdə isə düşmən cəsədləri bir-birinin üstünə

yığılmışdı. Uşaqlar bu səhnələri görüb işğalçının aqibətinə gülürdülər. Nəhayət, əsas qalaya çatdıq.

Düşmən fişəngləri gecənin qaranlığında bizə yaxşı bələdçilik edirdi. Qalanın arxasından sola, 27-ci diviziyanın ərazisinə doğru irəliləyirdik. Təyinat yerinə çatanda uşaqlar fərdi səngərlər qazmağa başladılar. Qısa araşdırmadan sonra bildik ki, uşaqlar həmin qalanın önündə düşmən tankları ilə vuruşurlar. Tanklar projektorlarla uşaqları axtarırdılar. Arabir torpaq istehkamın bir tərəfindən tanklara doğru qırmızı rəngli qumbaraatan mərmisi gedirdi. Biz qalanın üstündən hər şeyi görürdük. Bir neçə nəfər yavaşca deyirdi ki, başımızı qaldırmayın, lakin uşaqlar sözə baxmırdılar.

Günəş çıxandan sonra səhər yeməyimizi yedik, bir neçə dəfə qalaya qalxıb-düşdük. Seyyidüş-şühəda diviziyasından bir neçə yaralı və şəhid gətirdilər. Onları Şəhadət üçyoluna aparıb geri qayıtdıq.

Səhər saat 11-də bildik ki, İraq tərəfi bizdən cinah almışdır. Bu, işimizi çətinləşdirirdi. Seyyidüş-şühəda diviziyasının Müslim batalyonunun uşaqlarından bir neçəsi üz-başları qanlı halda, tövşüyə-tövşüyə bizim qalanın arxasına gəldilər, düşmənləri bizə göstərüb dedilər ki, Müslim batalyonu orada mühasirəyə düşmüşdür. Əməliyyat komandanlığı ilə əlaqədə olan qardaş Dərviş dedi: "Seyyidüş-şühəda diviziyasına köməyə gedin!"

İraqlılar Müslim batalyonunu tam mühasirəyə almışdılar. Biz irəliləyəndə onların bir qismi qaçıb

aralıdan, qamışlıqların arxasından atəş açmağa başladı.

Uşaqlar hələ tam olaraq yerlərini tapmamışdılar, amma hər an döyüşə hazır idilər. Düşmənin artilleriya dəstəyi bir an da kəsilmirdi. İraqlılar torpaq sipərin arxasından əl qumbarası ataraq bizə xoşgəldin dedilər. Bu tezliyə döyüşə girdiyimizə inana bilmirdik. Raket və mərmə partlayışları, tank səsləri hər bir canlının beynini dumanlandırırsa da, uşaqların vecinə deyildi, zikr deyə-deyə vuruşurdular. Bu zaman Əhmədinin boğazına güllə dəydi, yaralandı; onu geri apardılar. Uşaqlar belə vaxtlarda "tərxis olundu" deyirdilər. Hər an bir neçə əl qumbarasının partladığı yerdən keçəndən sonra batalyona birləşdik.

Yolda Şəhid Seyid Əli Cəfərinin cəsədini gördüm. Qəlpə baş qapağını aparmışdı, üzündə təbəssüm bu dünya ilə vidalaşib əbədi mənzilə köçmüşdü. Qalanın arxasında qiyamət idi! Rəncə tez-tez uşaqlara deyirdi: "Zikr deyən, təvəssül edin!"

İkinci bölüyün uşaqları bizim sağ tərəfimizdə, aypara şəkilli istehkamların arxasında vuruşurdular. Uşaqlar dəstə-dəstə qalanın üstünə çıxıb atəş açırdılar. Məhəmməd Zəndi dedi: "Yaxşı olar ki, uşaqlar daldakı istehkamın arxasına keçsinlər".

Mən Sabiri və Kərimi ilə birlikdə istehkamın üstünə çıxdım ki, digər uşaqlar tədricən yerdəyişmə etsinlər. Düşmənlər qulağımızın dibinə qədər gəlmişdilər, aramızdakı məsafə əl qumbarası ilə döyüş həddində idi. Mehdi Sabiri böyük həvəslə bir çanta əl qumbarası gətirmişdi, hamısını qalanın arxasından

düşmənlərin başına töküdü. Onlar da cavab atəşi açdılar. Bu arada mənim əl-ayağıma da bir neçə qəlpə girdi. Düşmənlərin bir qismi fürsətdən istifadə edib istehkamın bu tərəfinə keçmişdi, qamışlıqdan bizə atəş açdılar.

Yaxınlığımızdakı pulemyot palçığa bələşmişdi. Yanında istədiyən qədər patron qutuları vardı. Mehdi Sabiri ilə birlikdə patronları ovuc-ovuc iraqılara tərəf atır, gülüşürdük. Qumbaraatan çantası məni çox incidirdi. Uşaqlar yaxşı vuruşsunlar deyə yüklərini açmışdılar.

Bir qədər geri çəkilib uşaqlara çatdıq. Allah bilir, qalanın arxasında nə baş vermişdi! Vəziyyət dözülməz idi. O qədər şəhid və yaralı uşaqların əhval-ruhiyyəsinə təsir etsə də, başları döyüşə elə qarışmışdı ki, müqavimət və şəhadətdən başqa bir şey düşünmürdülər. Döyüş anbaan qızıışırdı. Uşaqlar növbə ilə istehkamın üstünə çıxıb atəş açdılar. Xoşbəxtlikdən, düşmən DŞK-sı yandan öz döyüşçülərini güclü atəşə tutmağa başladı; nə etdiyini bilmirdi.

Özümü Zəndiyə yetirib vəziyyəti söylədim. Zəndi dedi: "Belə olmaz; gərək bir neçə istehkam irəliləyək!" Yenə özümü düşmənlə vuruşan uşaqlara yetirdim. Mərmilər hamının amanını kəsmişdi. Uşaqlarla danışdım, bir təkbirlə hamı bir nəfər kimi ayağa qalxıb hücumə keçdi.

İraqılara yazığım gəldi; nəşə baş verdiyini düşünüb hamısı qaçmağa başladı, biz də iki istehkam irəlilədik. Uşaqlar istehkamın üstündən atəş açaraq

ətrafı nəzarətdə saxlayırdılar, heç kimə hərəkət imkanı vermirdilər.

Bu arada Əfsəri başından vurulub Mehdi Sabirinin qucağına düşdü. Onlar birlikdə qardaşlıq əqdi oxumuşdular, indi isə Sabiri dostunun şəhadətinə şahid olurdu. Ratsiyasını və çantasını atıb uşaqlara köməyə gəlmiş Dəmirçi səcdə halında şəhadətə qovuşdu.

Şələmçədə günəş batmaq üzrə idi, mülayim külək şəhidlərin pak cəsədlərini nəvaziş edirdi.

Döyüş bitdi, bölgə sükuta qərq oldu. Hətta bir güllə də atılmırdı. Axşam düşdü, amma şəhid cəsədləri hələ yerdəydi. Yaralıların Allahla pıçılıtsı Haqq hüsurunda diqqətsizlikdən gileylənirdi. Qardaş Sərvinin ayağı kəsilmişdi, onu xərəyin üstünə uzatmışdılar; arabir özünə gəlir, yenə huşunu itirirdi.

Şəhid və yaralıları geriye göndərdik. Toz-torpağa bələşmiş uşaqlar qeyri-bərabər döyüşdən sonra bir qədər istirahət etmək üçün qanlı köynək və bürüncəklərlə istehkamın arxasındakı səngərlərə girdilər.

Aypara şəkilli istehkamın arxasında vuruşan uşaqların başqa bir qismi də istehkamın bu tərəfinə keçib dostlarını, döyüş yoldaşlarını axtarırdı. Qardaş Nuşabadi itkin düşmüşdü, Salmani, Müqbili və ikinci taqımdakı qardaşların bir neçəsi şəhadət libası geyinmişdi. Yaralılar da vardı. Rəncə və Şücai ilə birlikdə bir qədər aralıda boş səngər tapıb oturdıq. Bir neçə saatlıq döyüşdən sonra yorulmuşduq. Sərin bir meyvə şirəsini nuş edəndən sonra yatdıq.

Yuxuda uşaqlarla birlikdə idik, həyata keçmiş bütün arzular içində. Lakin birdən minaatanlardan açılan ardıcıl atəşlərin törətdiyi partlayış səsinə yuxudan oyandım. Mərmilər bir-birinin ardınca gəlib torpaq sipərə dəyirdi. Tank atəşləri də hamının amanını kəsmişdi; mərmilər istehkamın sinəsinə sancılır, onu beşik kimi yırgalayır. Bu atəşlər sübhədək davam etdi.

Uzaqdan sübh azanının səsi gəldi. Namazı təyəmmümlə, oturduğumuz yerdə qıldıq. Günə düşmənləri ələ salmaqla başlayıb gülüşdük. Səhər yeməyimiz balıq konservindən ibarət idi. Yalnız səhərlər doyunca yemək olurdu.

Günəş bir qədər qalxmışdı. Hələ sakitlik idi. Hər iki tərəfin artilleriyası bir-birinə atəş açır, bizimlə işləri yox idi.

Şadabla birlikdə Şəhadət üçyolundan meyvə və çərəz gətirməyə getdik. Yolda torpaq istehkamın arxasında başları söhbətə qarışmış çoxlu piyada qüvvələrlə rastlaşdıq. Günəş işığı səngərlərin içinə də yol tapmışdı, dost məclislərinə ləzzət dolu istilik qatırdı. Uşaqlar əks-hücuma hazırlaşan düşmən tanklarını Malyutka raketləri ilə ovlayırdılar.

Şəhadət üçyoluna çatdıq. Toyota pikapları son dərəcə sürətlə gəlib əşyaları boşaldır və gedirdi. Ərzaq xidmətinin uşaqlarının biri dedi: "Əgər bir şey istəyirsənsə, götür, tez get, buranı çox vururlar". Lakin hələ sözü bitməmiş üçyola bir mərmə düşdü, qəlpələri istehkamın sinəsinə doğru sıçradı. Şadab bir torba içməli su, mən də bir torba konserv və meyvə

şirəsi götürdüm və öz mövqeyimizə doğru yola düşdük. Üçyol ərazisində patron və sursatdan tutmuş müxtəlif yeməklərə, ətir və qəzetdən tutmuş çərəz və şokoladlara qədər hər şey vardı. Bir neçə şəhid cəsədi də yan-yana uzadılmışdı, amma heyf ki, ağır atəşə görə orada çox qalmaq olmurdu.

Düşmən təxminən səhər saat 9-da əks-hücuma keçdi. Uşaqlar onların bir şey bacarmayacaqlarına əminliklə rahat şəkildə vuruşmağa başladılar.

Batalyon komandirinin müavini uşaqların bir qismini toplayıb dedi: "Daha yaxşı müdafiə mövqeyi seçmək üçün gərək qarşdakı torpaq sipərin üstünə çıxmaq".

Aşiqanə gedişə hazır olan uşaqlar bir təkbirlə istehkamın üstünə çıxdılar, DŞK və digər pulemyotlardan açılan və yanlarından keçən atəşlərə məhəl qoymadan deyilən istehkama hücum etdilər. Bu zaman düşmən tankdan atəş açdı və əziz bir qardaş aramızdan getdi: Rəcəbiani.

Rəcəbianinin şəhadətindən sonra nəzərdə tutduğumuz istehkamı ələ keçirməyə daha qərarlı olduq. Çətinliklə olsa da, özümüzü oraya yetirib arxasına yerləşdik. Axşamüstünə qədər orada qaldıq. Təxminən saat 4-də muzdur qardaşlar bizimlə məsləhətləşmədən istehkamımızı güclü atəşə tutdular! Artıq tüstü və alovdan başqa heç nə görünmürdü. Bir müddətdən sonra atəş azalanda isə Seyid Təbatəbainin də başından dəyən qəlpədən vəsl piyaləsini içdiyini öyrəndik. Hava qaralmağa yaxın bölüyün çaparı gəlib dedi: "Əşyalarınızı toplayın, geri gəlin!" Hamımız

əşyalarımızı topladıq, seyidin pak cəsədini ədyalın arasına qoyub geridəki istehkama qayıtdıq.

Yarım gün ayrı qalmış uşaqlar bir-birini soruşurdular. Hər tərəfdən danışiq və gülüş səsi gəlirdi. Diviziyanın uşaqları şəhidlərin pak cəsədlərini aparmağa gələcəkdilər. Bunu qərargahdan ratsiya ilə bildirmişdilər, biz də onları gözləyirdik. Şəhidləri bir yerə toplamağa çalışdıq. Dörd nəfər idilər: bizim batalyonumuzdan Seyid Təbatəbai və Rəcəbiani, iki nəfər də digər batalyonlardan. Bu zaman Şəhadət batalyonunun bölük komandiri Kirmanşahini gördüm. Hər ikimiz şəhidlərin başı üstə dayanmışdıq. Birdən havanı gözəl ətir bürüdü. Hər ikimiz təəccübləndik, bir neçə saniyə yalnız bu ətir barədə düşündük. Bəli, səhv etmədik, alov, barıt və palçıqdan başqa bir şey olmayan o mühiti şəhidlərin gözəl ətri doldurmuşdu. Kirmanşahi heyrətlə şəhidlərə baxa-baxa kövrək səslə dedi: "Mütləq, bunları görürsən, gərək toxunasan ki, inanasan". Sonra gözlərinin yaşını silib torpaq istehkamın yuxarı hissəsinə, döyüş gedən yerə gedə-gedə dedi: "İstifadə elə. Əgər işim olmasaydı, sabaha qədər şəhidlərin yanında qalardım. Xudahafiz!"

Hava tam qaralmışdı. Şələmçə səmasındakı ulduzlar şəhidlərə göz vururdu. Mən də şəhidlərə baxdığım yerdə diviziyanın uşaqları gəldilər. Köməkləşib şəhid cəsədlərini xərəklərlə Şəhadət üçyoluna apardıq, oradan da maşınla geri göndərdilər. Xudahafiz, ey zəncirdən azad olanlar! Xudahafiz, ey dostlar! Yeni mənziliniz mübarək! Bizim salamımızı bütün dostlara yetirin!

Düşmənin son əks-hücumunu dəf edəndən sonra, bölgənin vəziyyətini nəzərə alaraq, bir-iki istehkam geri çəkildik. Uşaqlar öndə peçenyə, kompot və çərəz dolu bir neçə kiçik torba qoymuşdular. Bunu Şadaba söylədim, amma bilirdim ki, başağrısına görə qayıtmağa dəyməz. Çünki bir neçə gün ötürdü, iraclılar yüz faiz oralara gəlib-getmişdilər. Lakin yeddi dövlətdən azad olan Şadab heç kimlə razılaşırdırmadan və icazə almadan səngərdən çıxıb onları gətirməyə getdi. O, gecənin qaranlığında istehkamin o tərəfinə atılıb qaçmağa başladı. Həyəcanla onun gəlişini gözləyirdim. On dəqiqədən sonra istehkamin o tərəfindən qaçış səsi gəldi, sonra da bir nəfər bu tərəfə atıldı. Şadab idi, əlində də bir neçə torba. Həmin axşam çoxlu peçenyə və çərəz yedik.

Ertəsi gün eşitdik ki, mövqeyi təhvil verməliyik. Uşaqlar könülsüz halda əşyalarını toplamağa başladılar. Şəhadət üçyolu güclü atəş altında olduğuna görə maşınlar bu tərəfə keçə bilmirdi. Buna görə hava qaralanda bir sıra ilə üçyola, sonra da diviziyanın taktika qərargahına getdik. Batalyonun uşaqlarından bir qismi şəhid olmuş, bir qismi yaralanmışdı. Hamı dilxor idi. Bir neçə nəfər oxuyur, qalanı təkrarlayırdı:

***Dostlar necə qərİbcəsinə getdilər bu evdən,
Həm şamımız yandı, həm də pərvanə!
Haraya baxdımsa, haradan keçdİmsə,
Kül gördüm, qan gördüm, viranə-viranə!***

Bir neçə kilometr piyada yol gedəndən sonra diviziyanın taktika qərargahına çatıb pikaplara mindik. Bütün gözlər döyüş xəttinə baxırdı. Məcid Zərçinin səsi bir anlığa hamını silkələdi:

– Uşaqlar, əlvida! Müqbili, Salmani, Seyid Təbatəbai, Rəcəbiani, əlvida! Biz gedirik, şəhidlər, əlvida!

Bir saniyənin içində hamı ağlamağa başladı. Maşınlar yola düşdü. Uşaqların yorğun və yaşlı gözlərinin yeganə məlhəmi incə yanaqlarına qonan toz-torpaq idi. Xudahafiz, Şələmçə! Xudahafiz, şəhidlər!

Yenə Karun düşərgəsinə qayıtdıq, ancaq bu dəfə daha yorğun, daha pərişan. Şəhid dostlarımızla ayrılıq belimizi bükmüşdü. Şəhidlərdən bir söz deməyə ehtiyac yox idi, çadırlar, xurma ağacları, torpaq – onlar hər şeyi bilir və lal dilləri ilə bizimlə danışirdilər!

Boş çadırlar, buludlu hava və çaqqalların ulaşması qəlblərin alovunu daha da gücləndirirdi. Yalnız bizim taqımdan on altı nəfər şəhid olmuş, çoxları yaralanmışdı.

Uşaqlar axşam qərİb halda şəhidlərə rövzə oxuyur, ağlayırdılar. Uşaqlar deyirdilər ki, közərən yeganə

lampanı da söndürək; şəhidlərin işığı olmayan yerdə heç bir işıq olmasa yaxşıdır. Uşaqlar ağlayıb zümzümə edirdilər:

*Hamı Allaha doğru tutdu yolunu,
Ancaq mən qalmışam üzüqara halda.
Onlar mövlanın zikri ilə yaşadılar,
Rizvan cənnətinə yol tapdılar.*

*Ey ürək, aşıq dostlar nə tez getdilər!
Hamısı bu vadidən razı getdilər.
Sənlə mən bir bataqlıq kimi qalmışıq,
Xoş hallarına, çay kimi axıb getdilər!*

Qardaş Dərviş səhər düzülüşü zamanı uşaqlara təşəkkür edəndən sonra bölgənin vəziyyətinə, əməliyyatın necə keçdiyinə dair qısa məlumat verdi, sonra bildirdi ki, heç kim məzuniyyət istəməsin, çünki batalyon canlı qüvvə toplayıb əməliyyatın növbəti mərhələlərinə qoşulacaq.

Məzuniyyətə getmədiyinə görə hamı sevinirdi. Bir neçə gün canlı qüvvə gözlədik. Yüngül yaralanmış uşaqlar da yavaş-yavaş peyda oldular.

Karun düşərgəsinin çadırlarında gecəyə qədər söhbət edirdik. Kiçik çadırlar uşaqların isti nəfəsləri ilə tərəvətlənirdi.

Bir gün günorta namazını qılmaq üçün çadırların birinə toplaşdığımız zaman düşmən təyyarələri başımızın üstünü aldı. Düzdür, bombalamağa və ya şəkil çəkməyə həmişə gəlirdilər, amma bu dəfəki kimi

yox. Bu dəfə təxminən əlli təyyarə birdən gəlmişdi. Hamımız düşünürdük ki, yəqin, həmişəki kimi yalnız səs-küy qoparacaq, Zenit qurğularımızdan bir neçə atəş açıldıktan sonra qaçacaqlar. Lakin bu aş o aşlardan deyildi. Çadırın yaxınlığına ilk raket düşəndə uşaqlar məsələnin ciddiliyini anladılar; bəzisi cıyıqlara sığındı, bəzisi məhəl qoymayıb namaza başladı. Təyyarələr dəstə-dəstə gəlib yüklərini boşaldırdı. Təyyarələrin çoxluğuna görə düşərgənin hava hücumundan müdafiə sistemi də praktik olaraq iflic vəziyyətdə idi. Axırda o qədər həyasızlaşdılar ki, pulemyotla uşaqları qatırdılar. Düşərgəyə daim salxım bombaları da enirdi. Xoşbəxtlikdən, bu hadisədə yalnız bir neçə yaralımız oldu. Bir raket də silah anbarına düşdü, anbar yandı və havaya qara tüstü qalxdı. Oradakı qumbaraatan mərmiləri və cürbəcür patronlar partlayırdı. Uşaqlar deyirdilər ki, iraqqlılar bizim qələbəmizə görə bayram edirlər. Xülasə, düşmən təyyarələri uşaqların gülüşünə səbəb vermişdi. Şəhadət batalyonunun çadırlarından bir neçəsi yandı, amma heç bir itki vermədilər.

Bir neçə gündən sonra batalyonumuza yeni adamlar verdilər. Onlar korpus liseyinin uşaqları idilər. Onlarla dörd taqımlı bir bölük yaradıldı. Mən birinci taqımdaydım, komandirimiz Cavad Babayi idi. Əvvəlki komandirimiz Zəndi gözümdən yaranıb Tehrana müalicəyə getmişdi.

Həmzə batalyonu, mövqeyi qoruduğu 10-15 gündə düşmənin bir neçə əks-hücumunu uğurla dəf etmişdi. Bir neçə gündən sonra hərəkət əmri verildi. Bu dəfə

avtobus gətirmişdilər. Günbatan çağı salavatla yola düşdük, Şəhid Çəmran mövqeyinə çatanda isə hava qaralmışdı.

Şəhid Çəmran mövqeyi çox dəyişmiş, tank yuvaları isti və rahat səngərlərə çevrilmişdi. Səhəri camaat namazı və Aşura ziyarətnaməsi ilə açdıq.

Rəngarəng səhər yeməyini yeyəndən sonra xəbər verdilər ki, günorta döyüş yerinə yola düşəcəyik. Uşaqların gözlərinə işıq gəldi. Hərəkət zamanı yaxınlaşdıqca Şadabın həm üzü qızarır, həm də zarafat və gülüşləri çoxalırdı. İnsan Kərbəlanı xatırlayırdı; İmam Hüseyin (ə) dostları da şəhadət zamanı yaxınlaşdıqca sevinir, getməyə tələsirdilər.

Uşaqların bir qismi yolun kənarında dayanıb gəlib-gedən maşınlara əl yelləyirdi. Bir qədər sonra Toyota pikapları peyda oldu, günortadan sonra saat 5-də taktika qərargahına yola düşdük, yarım saatdan sonra isə artıq qərargahın ərazisində gəzişirdik. Günbatan çağı dedilər ki, yola düşənə qədər səngərin içində olun. Təsadüfən, ərzaq səngəri yaxındaydı. Uşaqlar dəstə-dəstə gedib yeməli şeylər, şokoladlar gətirirdilər. Şadabın sözü ilə desək, hamının ağzı işləyirdi. Mən də bir qədər çərəz və şokolad götürmüşdüm, uşaqlara payladığım yerdə mənə qızıl bir qəlpə qiismət oldu. Məni təcili yardım məntəqəsinə apardılar, bir müddətdən sonra uşaqların yanına qayıtdım. Bəziləri zarafata başladılar: "Sən yenə qayıtdın?! Elə bildik ki, artıq tərxis olunmusan və səni görmək üçün Merac mərkəzinə gəlməliyik!"

Səngərlərin içində mürgələdiyimiz yerdə Babayının səsi gəldi: "Çıxın bayıra, maşına minin, gedirik". Hamımız bayıra çıxdıq. Bizi birinci mövqeyə aparmaq üçün bir neçə BTR səraya düzölmüşdü. Rahat yeriyə bilməsəm də, uşaqlardan geri qalmaq istəmirdim. Çətinliklə mindim və yola düşdük. Yolda yaxınlığımıza bir neçə mərmı düşdü, səsi zirehli maşınların cırıltıları arasında itdi. Nəhayət, dolanbacları, alçaq-hündürlükləri arxada qoyub təyinat yerinə çatdıq.

Vəziyyət öncəki dəfəyə nisbətən çox dəyişmişdi. Şəhadət üçyolu daha əvvəlki kimi deyildi, maşınlar birinci xəttin arxasına qədər rahat şəkildə gedib-gəlirdilər. BTR-lər torpaq sipərlərə çatanda qapılar açıldı. Maşından enib bir sıra ilə düzöldük və irəliyə yola düşdük. Mövqedə sakitlik idi, arabir atılan fişənglər ətrafı işıqlandırır və daha sürətlə getməkdə bizə kömək edirdi. Səngərlərə çatdıq, müəyyən edilmiş səngərlərə yerləşdik, gecənin yarısına qədər şirin, amma qısa yuxuya getdik.

Sübh namazını qılandan sonra bir qədər söhbət etdik. Hələ yorğunluğumuz çıxmamışdı. Günəş çıxanda gölün kənarındaki soyuqluq bir qədər azaldı, yuxu şirinləşdi. Səhər saat 9-a qədər yatdıq. Həmin gün səhər yeməyi çox rəngarəng idi, amma hələ düz-əməlli boğazımızdan keçməmiş postdakı uşaqlar qışqırdılar: "İraqlılar gəlirlər!"

Hamımız fikirləşdik ki, yəqin, növbəti əks-hücumdur. Əlbəttə, bu da təəccüblü idi, çünki bir neçə gün idi orada tam sakitlik hökm sürürdü. Həmzə

diviziyasının uşaqları da vəziyyətin sabit olduğunu demişdilər.

Uşaqlar cəld kəmərləri bağlayıb silahlarını hazırladılar, istehkamin arxasında mövqe seçdilər. Mən bir neçə nəfərlə birlikdə torpaq istehkamla qalanın birləşdiyi yerə sursat gətirməyə getdim. Düşmənin atəşi getdikcə güclənir, ətrafımıza bir-birinin ardınca mərmilər düşürdü. Uşaqlarla birlikdə bir neçə sursat qutusunu götürüb mövqeyin baş hissəsinə yola düşdük. Füzuranfər qumbaraatan idi, mərmisini hazırlaya-hazırlaya dedi: "İrəli gedirəm, məni qoruyun!"

Düşmənin atəşi çox güclənmişdi. Qalanın kənarına düşüb havaya tüstü karvanı göndərən top və minaatan mərmilərinin vahiməli partlayış səsi hamını həyəcanlandırırdı. Yolda yaralıları geriye aparan bir neçə nəfəri gördük. Yaralıların çoxu korpusun lisey uşaqlarından idi, Tehrandan təzə gəlmişdilər.

– İrəlidə vəziyyət necədir? – deyə soruşdum.

– Vəziyyət çox ağırdır, – cavab verdilər.

Sürətimizi artırdıq. Yolda Füzuranfəri gördüm, əlində RPG qumbaraatanı istehkamin üstünə yıxılmış, canını Yaradana təslim etmişdi. Çöhrəsi sakit və vüqarlı idi. Gözlərim yaşardı. O, bir qədər öncə bizim yanımızda səhər yeməyi yeyirdi...

Yaşlı gözlərlə yola davam etdim. Uşaqların hamısı fəaliyyətdə idi, hərə bir iş görürdü. İraqlılar qalanın arxasına çatıb əl qumbarası atırdılar. Bizimkilərdə isə qumbara az idi. Xoşbəxtlikdən, biz bir neçə qutu əl qumbarası aparmışdıq.

Qalanın arxasında qiyamət idi. Uşaqların bir qismi şəhid olmuş, pak cəsədləri yerdə qalmışdı. Həsən Təbriziandan Cavad Babayini soruşdum. Dedi ki, kanalın içində oturub. Kanala girmək istəyəndə isə uşaqlar qoymadılar.

– Babayinin yanına getmək istəyirəm, görüm nə etmək lazımdır, – dedim.

– Şəhid oldu, – çox soyuqqanlıqla cavab verdilər.

Əks-hücum çox güclü idi. Sabiri, Ləzni və başqa bir neçə nəfər də sonrakı kanalın içində şəhid olmuşdu. Bununla bərabər, uşaqlar düşmənin qarşısında yaxşı müqavimət göstərirdilər. Əlbəttə, mövqeyin vəziyyəti çox da ürəkaçan deyildi, tərəflər bir-birinə güllə və əl qumbarası atırdılar.

Birdən uşaqların arasına bir neçə qumbara düşdü. Əvvəl elə bildim ki, əlimdəki qutudan düşüb, ancaq piminin çəkildiyini görəndə qışqırdım: "Uzanın!"

Hamı yerə uzandı. İki-üç əl qumbarası partladı, xoşbəxtlikdən, heç kim xəsarət almadı, yalnız bir neçə nəfərə xırda qəlpə dəydi.

Qızgın döyüş gedirdi. Artıq düşmənlə məsafəmiz on metrədən də az idi. Uşaqlar bir neçə cırıq kisəni yarıya qədər torpaqla doldurub arxasından atəş açırdılar. Bir neçə nəfər də torpaq sipərin arxasında oturub daraqları doldururdu. Bir neçə səngər aralıda ratsiya vasitəsilə diviziya ilə danışan qardaş Xancani bizə dedi: "Oraya çox toplaşmayın!"

Uşaqların çoxu ya yaralanmış, ya da şəhid olmuşdu. Sayımız on beşə çatmırdı, mövqeyimizin uzunluğu isə 500 metr idi. Uşaqların çoxu əhəmiyyətli

yer olan baş əraziyə toplaşmışdı. Digərləri də həddən artıq məsafələrlə torpaq istehkamı qoruyurdular. Birdən Asifini gördüm, ciddi şəkildə məşğul idi; uşaqlara kömək edir, qumbaraatandan atəş açır, daraq doldurur, bəzən də əl qumbarası atırdı. Yanında oturub salam verdim. Salamımı aldı. Hal-əhval tutandan sonra daraqları doldurmağa kömək etdim. Torpaqla dolu kisələrin arasından bir neçə güllə keçdi. Mən çox təəccüblənib uşaqlara dedim: "Özünüzdən muğayat olun, güllə kisələrin arasından keçir".

Hələ sözümlə bitməmiş həmin güllələrin biri Asifiyə dəydi və o, yanımda yerə yıxıldı. Nurlu üzlə mənə baxıb danışırdı, amma səs-küy o qədər çox idi ki, eşitmirdim. Əli ilə məni kənara çəkdi. Gözlərini bir nöqtəyə dikmişdi. Sonra da canını çox gözəl şəkildə tapşırırdı. Asifinin canvermə səhnəsi beynimdə ikən pak cəsədini kənara çəkdim. Çox narahat idim. Babayi, Sabiri, Füzuzanfər, Asifi və digərləri yadımdan çıxmırdı. Ancaq nə etmək olardı! Hələ ki, bu barədə düşünmək zamanı deyildi. Bəlkə də zamanıydı, mən bilmirdim.

Kanala girdim. Onun üstünə dayanmadan snayper və pulemyot güllələri yağırı. Uşaqların cəsədləri bir-birinin yanında lələlik əmələ gətirmişdi. Çətinliklə Babayinin cəsədini tapdım. Onu dəbilqəsindən tanıdım, üzərinə belə yazılmışdı: "Həyatda qalmaq istəyirəm". O, həqiqətən də, əbədi həyata qovuşmuşdu. Kanalın bayırına baş çəkdim. Çöllükdə bir neçə düşmən qaçırdı. Qalanın arxasında da iraqıların cəsədləri üst-üstə düşmüşdü.

Saat günorta 1-i göstərirdi. Beləliklə, düşmənin dörd saat davam edən əks-hücumu fədakarlıq və müqavimətlə tamamilə dəf edildi. Səhər yeməyini yeyə bilməmişdik; həm də çoxlu fəaliyyətlərə, orabura qaçdığıma görə ürəyim dayanmaq üzrəydi. Buna görə bir şey yemək, uşaqların dediyi kimi, “özümü islah etmək” qərarına gəldim. Kanalın içində kompot və konserv çox idi, amma ağızını açmağa bir şey tapmadım, məcbur qalıb özümü islah etməkdən vaz keçdim. Bu zaman Yunisi gəlib dedi: "Uşaqlar əl qumbarası istəyirlər". Əks-hücum bitmişdi, amma ehtiyat üçün gətirmək yaxşı olardı.

Düşmən pulemyotları hələ maneçilik törətmirdi, mərmii isə ürəyin istəyən qədər, noğul və konfet kimi başımıza yağırı. Seyidə dedim:

- Gedək, əl qumbarası gətirək.
- Burda adam çox azdır, yaxşı olar ki, burda qalım,
- seyid dedi.

Tək yola düşdüm. Belim və ayağım ağrısı da, torpaq istehkamın arxasına qədər qaçıb bir qutu əl qumbarası götürdüm. Yolda yenə Füzuzanfərin pak cəsədi ilə rastlaşdım. Qutunu yerə qoyub bir qədər yanında oturdum, özümü, zamanı və yeri untdum. Bu, şəhadəti dərk etmək üçün ən səmimi an idi.

Füzuzanfər həyatda olduğundan da mehriban görünürdü. Bir qədər rahatlaşdım. Boynuna bağladığı dəsmalı təbərrük və xatirə olaraq açıb özümdə saxladım. İllər ötsə də, hələ də ondan Şələmçənin ətri gəlir.

Yorğun, amma ümidlə baş hissəyə doğru yola düşdüm. Yolda qanlı dəbilqədən tutmuş əməliyyatın birinci gecəsində cəhənnəmə vasil olmuş düşmən cəsədlərinə qədər hər şey, hətta maska, qazlı içki qutusu, bel çantası və kiçik bel vardı. Çox yorğun halda özümü mövqeyə yetirdim, əl qumbaralarını uşaqlara bölüb qayıtdım.

Səngərə yaxınlaşanda düşmənin 60 mm kalibrli minaatan mərmisi yanıma düşdü, ayağıma bir neçə qəlpə girdi. Əvvəl elə bildim ki, ayağım kəsildi, sonra gördüm ki, yox, yerindədir, lakin dayanmadan bulaq kimi qan axır. Bir qəlpə də çiynimə girmişdi. Çətinliklə səngərə girib bir çəfiyə şalı götürdüm, yaranın üstündən möhkəm bağladım. Ancaq qan dayanmırdı. Düşündüm ki, hələ bədənim istidir, bəlkə də geri gedə bilərəm, ancaq burada qalsam, məni heç kim apara bilməyəcək. Qan da dayanmaq bilmirdi.

Qərarımı verdim. Bir qumbaraatan mərmisini əsa edib axsaya-axsaya yola düşdüm. Balıq gölünün kənarından Şəhadət üçyoluna doğru getdiyimə görə bütün yolu piyada qət etməyə məcbur idim. Düşmənin əks-hücumuna görə maşınlar yalnız Şəhadət üçyoluna qədər gəlirdi. Üçyol da həmişə atəş altındaydı. Mövqeyin ən irəli hissəsindən Şəhadət üçyoluna qədər uzun məsafəni, çətinliklə olsa da, qət etdim. Üçyola yaxınlaşanda uzaqdan bir neçə pikarın gəldiyini gördüm. Fikirləşirdim ki, onlara çatıb biri ilə təcili yardım məntəqəsinə gedərəm, amma tez dönüb oradan uzaqlaşdılar.

Yolda çoxlu qəribə şeylər görürdüm. İraqlıların cəsədləri eybəcər vəziyyətdə yerə sərilmişdi. Yanlarından keçəndə yaxınlığa bir neçə mərmə düşdü. Yerə uzananda həmin cəsədlərdən birinin içalatına bələşdim. Ürəyim bulandı. Yaxınlıqda heç kim yox idi. Bir qədər qorxurdum. Bu zaman 25-ci mövqə tərəfdən bir maşın gəldi. Çox çətinliklə özümü yola yetirib əl yelləməyə başladım. O da mərdlik etdi, atəş altında olsa da, dayandı. Tez qapını açıb minə-minə qumbaraatan mərmisini tulladım və qapını örttdüm. Sürücü gözlərini ayağıma dikdi, sonra sürətlə oradan uzaqlaşdı.

Yol çala-çuxurla doluydu, maşın tez-tez atılıb-düşürdü. Bir neçə katyuşa raketi də yolun sağ-solunu vurdu, maşına bir neçə iri qəlpə dəydi. Sürücü də xırda qəlpədən yüngül yaralandı. Tibb məntəqəsinə qədər həmin maşınla getdik. Çox çətinliklə maşından endim. Ayaq üstə dayanmaq üçün bütün gücümü toplayırdım, amma mümkün olmurdu. Yıxılmaq istəyərkən tibb işçilərinin ikisi məni götürüb səngərlərinə apardılar.

Tibb məntəqəsində vəziyyət də bir başqaydı. Həkimlərin və tibb işçilərinin hər biri bir çarpayının başında dayanmışdı. İçəri girib çarpayılara uzandım. Sanki təlatümlü okean dalğaları arasında günlərlə çabalayıandan sonra sahilə çıxmışdım.

Əlbəttə, bundan çox da razı deyildim. Tibb işçiləri gülüş və zarafatla yaralıları ruhlandırmağa çalışırdılar, bizimki isə gülüşdən keçmişdi. Paltarlarım qayçıların

xırçılısı altında kəsiləndə özümdən getdim, daha heç nə hiss etmədim.

Gözlərimi açanda qaranlıq bir zaldaydım. Orada mənim kimi yaralılar çox idi. Bir ruhani qardaş çarpayılarda arasında gəzişib uşaqlarla salamlayırdı.

Nədənsə özümü qərib hiss edirdim, cəbhədən - uşaqların olduğu, cəsədlərinin qaldığı yerdən ötrü darıxırdım. Dostlar yadıma düşəndə gözlərim yaşla dolurdu. Xüsusən də Cavad Babayini və Füzuzanfəri xatırlayanda göz yaşlarım aman vermir, yanaqlarımdan süzülürdü. Daha heç nə görmürdüm; gözlərim önündə yalnız döyüş mövqeyi və döyüş səhnələri canlanırdı.

Birdən bir əl Füzuzanfərin dəsmalının düyününü boğazımdan açdı, həmin dəsmalla gözlərimin yaşını sildi. Əvvəl elə bildim ki, Füzuzanfərin özüdür, amma gözlərim silinəndən sonra həmin ruhanini gördüm.

– Niyə ağlayırsan? – deyə soruşdu.

– Dostlarımda yadıma düşdü, – cavab verdim.

– Deyəsən, mane oldum, – təbəssümlə dedi, dəsmalı qolumun üstünə sərrib getdi.

Çarpayımı rentgen otağına apardılar. Şəkil çəkiləndən sonra məlum oldu ki, bədənimdə sınıq yoxdur. Böyrümdən girmiş qəlpə də onurğanın yanında dayanmışdı. Həkim dedi: "Hələlik təhlükəsi yoxdur". Yalnız çoxlu qan itirmişdim. O da bir neçə gün ərzində bərpa olacaq və xəstəxanadan buraxılacaqdım. Bir iynə ilə dərin yuxuya getdim.

Gözlərimi açanda bir xəstəxananın dəhlizində olduğumu gördüm. Oradan keçən bir neçə tibb

bacısından çətinliklə soruşdum ki, bura haradır, hətta biri də mənə cavab vermədi. Öz çarpayıma baxdım. Başım üstə serum şüşəsi və qan torbası dayanmışdı. Axırda bir nəfərin mənə yazığı gəldi, cavab verdi ki, siz Əhvazın Taliqani xəstəxanasındasınız. Soruşdum ki, bəs nə üçün dəhlizdəyəm? Dedi: "İndi çarpayılarda təmizləyirlər. Bir azdan palataya gedəcəksiniz".

Çarpayılarda təmizləyib səliqəyə salmaları təxminən iki saat çəkdi. Həm bədənim ağrıyırdı, həm də əsəblərim pozulmuşdu. Dəhliz də çox soyuq idi; yavaş-yavaş taqətim tükənirdi.

Tibb bacıları heç nəyə əhəmiyyət vermirdilər. Öz aramızdır, hicabları da düz-əməlli deyildi. Yaralılarla çox pis rəftar edirdilər. Bəlkə də, o qədər yaralı görmüşdülər ki, onlar üçün adiləşmişdi, ya da ümumiyyətlə, inqilaba, müharibəyə və döyüşçülərə münasibətləri pis idi. Nəhayət, intizar sona çatdı və mənə bir palatada yer verdilər. Bir tibb bacısı hirsle çarpayımı palataya sürdü, serumu və qan torbasını başım üstə qoşub getdi. Mən də ədylə başıma çəkib yatdım.

Həmin bir neçə günün bir neçə saat ərzində bitməsinə istəyirdim. Artıq xəstəxanadan bezmişdim, həm də batalyonun başına nə gəldiyini, uşaqların harada olduqlarını bilmirdim. Tez batalyona qayıtmaq istəyirdim. Artıq neçənci dəfə həkimin yanına gedib dedim: "Mən yaxşıyam, çəliklə rahat gəzə bilərəm. Siz Allah, məni buraxın. Söz verirəm ki, özüm istirahət edəcəm. Burada çox darıxıram, siz Allah, icazə verin, gedim..."

Nəhayət, həkim tənqə gəlib buraxılış vərəqəmi yazdı. Xəstəxanadakı Şəhid fondundan paltar, əsa və bir qədər pul aldım, dörd gün xəstə yatandan sonra axsaq ayaqla xəstəxanadan çıxdım. Bir təcili yardım maşını məni Xürrəmşəhr üçyoluna apardı, oradan da pikapla Karun düşərgəsinə gətdim. Kumeyl batalyonuna gedən torpaq yolun əvvəlində düşüb sürücüyə çox təşəkkür etdim.

Çəliklə batalyonun çadırlarına doğru yola düşdüm. Çadırların işığı görünürdü, amma sakitlik idi. Ulduzlar da həmişəki kimi işıldayırdı. Sərin və gözəl bir axşam idi. Batalyonun ərazisinə çatana qədər çox narahat və həyəcanlı idim, fikirləşirdim ki, niyə bu qədər sakitlikdir.

Birinci çadır Ərzaq xidmətinin çadırı idi. Əsa ilə çadırın qapısını kənara çəkdim. Gülləkeçirməz ləqəbi ilə məşhurlaşmış Hüseyn Qəyazə həmişəki kimi sağ-salamat oturmuşdu. Salam verib içəri girdim. Məni görüb təəccüblə dedi:

– Sən hələ yaşayırsan?

– Bəm badımcanına nə olacaq ki?! Sən kimə deyirsən, nə qədər güllə və qəlpənin üzünü qara etmişən! Bəs bilmirdin ki, yaralanmışam? – dedim.

– Yox, hamı deyirdi ki, geri çəkiləndə Mütləq orda qaldı.

"Geri çəkiləndə" sözlərini eşidəndə bütün bədənım ürpəşdi, dedim:

– Nə? Geri çəkilmək?! Siz geri çəkildiz?

Hüseyn soyuq bir ah çəkib dedi:

– Hə, yerin məlum, geri çəkildik, özü də necə! Düşmənin əks-hücumu olduqca güclü idi. Özün görürdün də!

Çox narahat olub:

– Uşaqlardan nə xəbər var? – deyə soruşdum.

– Bəzisi şəhid oldu, bəzisi də yaralandı. Bir-iki nəfərdən başqa bütün yaralılar geri qayıda bildilər.

– Məcid Zərçi?

– Şəhid oldu.

– Xancani?

– Şəhid oldu.

– Sirac?

– Döyüş yerində qaldı.

Kimi soruşdumsa, ya şəhid olmuş, ya da döyüş yerində qalmışdı. Narahatlıqdan ürəyim dayanmaq üzrəydi. Ayağa qalxıb axsaya-axsaya taqımın çadırına yola düşdüm. Çadırın yanında Məcid Zərçinin səsinə eşitdim; gülürdü. "Bircə bu çatmırdı; artıq qulaqlarıma səs də gəlir" – deyə öz-özümə düşündüm.

Çadıra girəndə uşaqların dövrə vurub oturduqlarını gördüm. Heç demə, bütün uşaqlar sağ-salamat çadırdaymışlar və Hüseyin Qəyazə məni ələ salırmış. Yaralanmış bir neçə nəfərdən başqa bütün uşaqları ziyarət etdim. Əlbəttə, hələ kimlərin şəhid olduğunu, kimlərin döyüş yerində qaldığını bilmirdim. Nəhayət, hər şey məlum oldu. Uşaqlardan dördünün cəsədi qalanın üstündə qalmışdı və bizimkilər balıq gölündən bir mövqe geri çəkilmişdilər.

O qədər narahat idim ki, səhərə qədər yata bilmədim. Həqiqətən də, şəhadətlə gedənlərin xoş halına!

***Şəhadət lələləri dərməli etdi,
Qəlb gözüylə Allahu görməli etdi.
Öp, ey bacım, qardaş qəbrini,
Şəhadət daşı da öpməli etdi!***

Füruzanfərin cəsədinin sakit mənzərəsi, Asifinin canvermə səhnəsi və Cavad Babayinin qanlı dəbilqəsi heç vaxt yadımdan çıxmaz!

Ertəsi gün səhər çağı xəbər gəldi ki, batalyon Dokuhəyə gedəcək və orada hamıya məzuniyyət veriləcək. Elə də oldu. Dostların mühacirətinin son yeri olan Karun çadırları yığışdırıldı. Əşyalarımızı yük maşınlarına yığıb Karunla sağollaşdıq.

Dokuhəyə çatanda hava qaralmışdı. Yorğun-arğın batalyonun binasına girdik. Hamı yatdı. Mən və yaralı olan başqa bir neçə nəfər ağrıdan sübhədək yata bilmədik.

Səhər yeməyindən sonra hamı Tehrana getməyə hazırlaşdı. Evdə yaralandığımı bilməsinlər deyərək Dokuhədə qaldım. Fikirləşdim ki, yaram yaxşılaşsın, çəliksiz yol yeriyə bilim, sonra gedərəm. Həm də bir neçə gün Dokuhədə tək qalmaq istəyirdim.

Uşaqlar minəndən sonra avtobuslar yola düşdü. Kumeyl batalyonunun binası və səfərə getmiş şəhidlərin xatirəsi ilə baş-başa qaldım. Bu bina yenə

qədim dostlarına yas saxlayırdı, onları bir də qucağına almayacağına görə.

Dokuhədə bir neçə günlük mənəvi ləzzətdən sonra ayağım sağaldı və çox sərbəst yeriyə bildim. Hər gün səhər düzülüşü meydançasından Tehrana bir avtobus çıxırdı. Nisbətən yaxşılaşdığım görə çantamı hazırladım. Səhər meydançada batalyonun qədim döyüşçülərindən olan Şəhidini gördüm. Tehrandan yeni gəlmişdi. Salamlaşandan sonra şəhərin vəziyyətini soruşdum. Dedi: "Uşaqların qələbəsinə görə hər yeri bəzəyib bayram edirlər".

Altı ay idi məzuniyyətə getmirdim. Şəhidinin təriflərindən sonra daha çox həvəsləndim və həmin gün avtobusla Tehrana yola düşdüm.

Ertəsi gün səhər çağı Tehrana çatdım. Altı ay evdə olmadığım görə mənə çox yaxşı qarşılədılar. Çox çalışdım ki, heç kim yaralandığımı bilməsin, amma anamın və evdəkilərin diqqətləri nəticəsində hər kəs bildi.

Məzuniyyətdə Cavad Süleymanini görüb çox sevindim. Heç kimin ondan xəbəri yox idi, mən də itkin düşdüyünü sanırdım.

Nəhayət, məzuniyyət bitdi, yenə cəbhəyə, aşıqlərin görüşünə hazırlaşdım. Anam çox israr edirdi ki, bir neçə gün də qalım, amma daha Tehranda işim yox idi, getməli idim.

Vəliəsr qarnizonunda qiyamət idi; ya dostlarını yola salmağa, ya da itkin düşənlərdən xəbər öyrənməyə gəlmişdilər. Füzuzanfərin atası şəhid oğlunun dostlarını yola salırdı. Şəhid Nuşabadinin

qardaşı da oradaydı. Günorta çağı Cavad Süleymani peyda oldu. O, mənim üçün həm Füzulanfər idi, həm Sabiri, həm Babayi, həm də Rəncə. Qıyası, gözəl dost və yaxşı həmsöhbət idi. Onun yanında olanda özümü əsla tək və qürbətdə hiss etmirdim.

Cavad bir neçə gün öncə batalyondan döyüşə qatılmış, Seyyidüş-şühədə diviziyasının uşaqlarına qoşulmuşdu. O, qumbara qəlpəsindən yaralanmışdı, qolu hələ də gipsdəydi. O deyirdi: "Hələ vəziyyətim yaxşılaşmayıb, amma daha Tehrandə qala bilmirəm. Anam dedi ki, oğlum, qolun yaxşılaşana qədər qal, sonra gedərsən; dedim ki, ana, sən deyirsən, getmə, amma başqa biri deyir, gəl".

Cavadın bu sözləri həmişə qulaqlarımda sırğa oldu. Ona dedim: "Doğru deyirsən. Bu dəfə, yüz faiz, uçacaqsan!"

Vəliəsr qarnizonundan avtobusla aşıqlərin görüş yerinə, cənuba yola düşdük. Təyinat nöqtəmiz Kərxə düşərgəsi idi; yenə Kərxə.

Kərxəyə daxil olan kimi aylı gecələr, dolu çadırlar və uşaqların əməliyyatdan öncəki halları yadıma düşdü. Bölüyün çadırları hələ sökülməmişdi, uşaqların bütün əşyaları oradaydı; həm şəhid olanlarınkı, həm də sağ qalanlarınkı. Uşaqlarla birlikdə şəhidlərin çantalarını ayıraraq anbara təhvil verdik. Əlbəttə, canamaz, çəfiyə şalı, kəmərlər və alın lenti kimi bəzi şeyləri yadigar götürürdülər.

Kərxə bütün tərəvəti ilə yanaşı, əvvəlki kimi səfalı deyildi. Çünki çoxlu mənəviyyatlı və köhnə uşaqların yeri görünürdü.

*Kərxə, ey Allah dostlarının ibadət yeri!
Kərxə, ey Allah möcüzəsinin şahidi!
Kərxə, ey bütün xatirələrin sirdaşı!
Torpağının ətri qəminizin şəfası!
Kərxə, ey yerin qəmli sinəsi!
Nədən söndün yenə belə?
Kərxə, ey Hüseyin aşıqlarının həmdəmi!
Xomeynli atanın köməkçilərinin dostu!
Kərxə, bizdən varmı xəbərin?
Biz sənin yaxşılarından geri qaldıq.
Kərxə, bizim qəmli olduğumuzu bilirsən?
Bizim matəm hekayəmizi oxuyursan?
Kərxə, sən qəlbin daşamı dönüb?
Bizim kimi qəlbinmi dağlanıb?
Kərxə, kimin yangısından yanmısan?
Kimin yollarına gözlərini dikmisən?
Kərxə, hanı dostlarının çadırları?
Kərxə, hanı Quran zümzümələri?
Kərxə, hanı gecələrinin raz-niyazı?
Daha əzizlərdən yoxdur xəbərin!
Kərxə, gizlətdiyin bu dərdin
Əzizlərinin köçündəndir, bilirəm.
Kərxə, getdi Allah sevdalıları,
Getdi hamısı Zəhra eşqiylə.
Bilirəm ki, hansı qəmdən yanırısan,
Ürəyini kimin üçün tikirsən.
Uzun gecələrdə sükuta dal,
Namaz səslərinin həsrətində qal.*

Batalyon bir bölüklə bərpa olundu. Birinci taqımın çadırı quruldu. Biz bu dəfə də birinci taqıma qonaq olduq və yenə əməliyyata hazırlaşmağa başladıq.

Cavadla mən gecə döyüşlərindən və səhər düzülüşündən azad idik. Buna görə də, hər gün səhər ya Dezfula gedirdik, ya Kərxədən arxadakı kəndə. Həmin günlərdə Cavadla çox gözəl vaxt keçirirdik. Onun qolu yaxşılaşmışdı, gipsi açmışdılar.

Bir neçə gündən sonra köhnə uşaqlar peyda oldular. Onlardan biri də Ərqənd idi. Çoxlu problemləri olsa da, Rəncə, Şadab və Babayi kimi yaxın dostlarının şəhadətindən sonra Tehrandə qala bilmirdi. O gələndə hamı sevindi. Lakin bu dəfə fərqlənmişdi, necə deyərlər, ondan da Ərrəhman ətri gəlirdi. Köhnə uşaqlar birinci taqıma toplaşdılar. Ərqənd bizim taqım komandirimiz oldu.

Günlər ötürdü. Bir gün xəbər gəldi ki, batalyonumuza yeni tapşırıq verilib və o, Kərbəla-5 tamamlayıcı əməliyyatında iştirak etməlidir.

Yenə Şələmçəyə yola düşdük. Bu dəfə Karun düşərgəsinə getmirdik, Kərxədən birbaşa əməliyyat zonasına gedəcəkdik. Yaxşı və yağışlı bir gündə avtobuslar gəldi. Yenə həmin xatirəli yollar! Cavadla yan-yanə oturdum, Şələmçəyə qədər.

Bu dəfə bölgənin vəziyyəti çox dəyişmişdi, maddi imkanlar baxımından nəzərəçarpan irəliləyişlər vardı. Kobra helikopterlərimiz tez-tez qalanın yanından keçir, uşaqlar onlara əl yelləyirdilər.

Çox çəkmədən Toyota pikapları gəldi. Uşaqlar bu avtomobilin adını Partizan toyotası qoymuşdular.

Çünkü düşmən görməsin deyə salonunu və yük millərini kəsmişdilər. Hər halda, tam hazırlıqlı vəziyyətdə minib döyüş yerinə yola düşdük. Hər kəs mənəvi haldaydı, Ərşəndlə Cavad Süleymani isə çox sevincək idilər. Uşaqların bəzisi gözlərini göyə dikmişdi, bəzisi də oxuyurdu:

***Səfərə yollanır Hüseyin dostları,
Əllərini duaya qaldır, mövla Xomeyni!***

Bu, aşiqlərin səsi idi, ruhun dərinliyinə qədər işləyirdi. Heç vaxt yadımızdan çıxmıyacaq bu üzlər, bu təbəssümlər qorxu və vahiməni ələ salırdılar. Onlar oxuyurdular:

***Bu səfərdə tərəddüd olmaz, olmaz!
Bu yolçularda yorğunluq olmaz, olmaz!***

Bəzi uşaqlar artıq neçənci dəfəydi ki, amansız döyüş üçün bu bölgəyə gəlirdilər, amma heç kimin üzündə zərrə qədər də yorğunluq görünmürdü.

Pikaplar zirzəmi olan böyük bir beton səngərin yanında dayandı. Uşaqlar tez maşınlardan enib səngərə girdilər. Düşmən artilleriyası yolu çox amansızlıqla vururdu.

Səngərə girəndə hamı təəccübləndi; çox böyük idi, daha çox, zala bənzəyirdi. İnanmaq olmurdu ki, bu bərəhut çölündə belə bir yer olsun. Üstəlik, elektrik xətti vardı, partlayış səsləri də aşağı getmirdi. Uşaqlar

axşam namazlarını cəm halda qıldılar. Sonra çox mənəvi halda əzadarlıq etdik, rövzə oxuduq.

Mərasimdən sonra Abidi əmi uşaqlara əməliyyat barədə geniş məlumat verdi. Bu dəfə balıq kanalının kənarında, nal şəkilli maneələr adlanan yerdə vuruşacaqdıq. Uşaqlar qarşıda ağır döyüşün olacağını bilib çox sevindilər.

Diviziyanın bir neçə batalyonu təyin olunmuş hədəfləri ələ keçirməyə cəhd etmiş, amma bacarmamışdı. Bu mühüm tapşırıq bu axşam Kumeyl batalyonuna həvalə olunmuşdu.

Toyota avtomobilləri, uşaqların sözüylə desək, cənnət servisləri gəldi. Səngərdən çıxıb maşınlara mindik. Yaxınlığa bir neçə mərmə düşdü, sürücülər tez qaza basdılar. On-on beş dəqiqədən sonra döyüş mövqeyindən bir neçə yüz metr aralıda enib yolun qalanını bir sıra ilə qət etdik. Ərqənd yeriyyə-yeriyyə uşaqlara tapşırıqlarını izah edir, işləri bölürdü. Arxamca gələn Cavad Süleymani də dayanmadan danışib məni güldürürdü.

Rabitəçi uşaqlardan biri yanımızdan keçəndə ratsiyanın xışiltısı gəldi, Cavad onu mərmə fiti ilə səhv salıb özünü itirdi. Mən gülməkdən uğundum. Biz gülüşürdük, kolon da hücum nöqtəsinə doğru hərəkət edirdi. Uşaqların çoxu dostlarıyla səmimi söhbətləşir, bir-birindən şəfaət sözü alırdı.

Kolon hündür bir torpaq istehkamın arxasına çatdı. Dedilər ki, hamı oturub hərəkət əmrini gözləsin. Diviziyanın kəşfiyyatçı uşaqlarından bir neçəsi kolonun başına gəlib yanımızda oturdu. Kolonun

önündə Ərqənd gedirdi, bir neçə minaçı da onun arxasınca. Dərvişlə Sirac da yanımızdaydı.

Kəşfiyyatçı uşaqların sözlərindən başa düşdük ki, bir neçə saata parol elan olunacaq, bütün birləşmələr eyni vaxtda əməliyyata başlayacaqlar. Uşaqların bir qismi bel çantalarını açıb başlarının altına qoydular, torpaq yataq üzərində yuxuya getdilər. Cavadla mənse deyib-gülürdük.

Fişənglərin zəif işığı altında ağlayan gözlər də görünürdü. Bu səhnələri görəndə özümü çox geridə hiss edirdim. Uşaqlar rəhimsizcəsinə vaxt öldürürdülər. Mövqe də get-gedə qarışırdı. Belə ki, mərmilərin səsi yatan uşaqların bir neçəsini oyatdı.

Uşaqlar vaxtın gəldiyini öyrənib hazırlaşdılar, kəmərlərini möhkəm bağladılar. Ərqəndin əmri ilə Cavad kolonu düzməyə başladı. Mən orada Cavaddan ayrıldım. Minaçı uşaqların arxasındaydım. Mövqe güclü atəş altındaydı və bunun səbəbini heç kim bilmirdi. Partlayış səsləri arasında uşaqların təkbir səslərini də eşidib bildik ki, əməliyyat başlamışdır.

Sol cinahımızdakı birləşmələr əməliyyata başlamışdılar, bizim mövqeyimizsə hələ döyüşə girməmişdi. Nəhayət, kolona əmr verildi. Sirac kolonun başında dayanıb hərəkətə başladı. Tez istehkamın o biri tərəfinə keçib Siracın ardınca qaçdıq. Yanımızdakı Süleyman batalyonunun döyüş səhnəsi, həqiqətən, maraqlı idi. Gecənin qaranlığında uşaqlar kolonla düşməyə doğru qaçırıdılar. DŞK və pulemyotların işıqlı güllələri bu aslanların yan-yörəsindən keçirdi, düşmən fişəngləri səhnə

işıqlandırmasını üzərinə götürmüşdü. Orada baş verən partlayışlar qəhrəmanların cəsarətini tam şəkildə nümayiş etdirirdi; Bəzən mücahidlərin biri yerə yığılır, o birisi dərhal yerini tuturdu.

Bizim kolonumuz da düşməne doğru qaçırdı. Yaxınlığa fişəng atılanda əyilə-əyilə qaçırdıq. Önümüzdə açıq bir çöllük vardı, addımbaşılı rastlaşdığımız mərmilə çuxurları qaranlıqda dərin bir quyu kimi görünürdü. Əlbəttə, onlar həm də yaxşı sığınacaq idi, kolonun yanına mərmilə düşəndə uşaqlar həmin çalalara girib deyirdilər: "Əgər Allah istəsə, düşmənlər də xeyrə səbəb olar!"

Bir neçə yüz metr qaçandan sonra hamı yerə oturdu. Görünür, minalanmış sahəyə çatmışdıq. Minaçılı uşaqlar cəld işə başladılar. Hələ yeddi-səkkiz salxım minasını zərərsizləşdirməmiş düşmənlər bizim orada olduğumuzu bilib atəş açmağa başladı.

Uşaqlar az atəş açmağa çalışırdılar ki, sayımızın çoxluğu bilinməsin. Hər üç nəfər bir mərmilə çalasına girmişdi, minaçılı da keçid açırdılar. DŞK və Qoryunov pulemyotlarının işıqlı güllələri başımızın üstündən keçirdi; hətta güllələrin hərarətini hiss edirdik. Başımız üstə atılan bir neçə fişəng hər yeri gündüz kimi işıqlandırdı. Zarafatçılı kəşfiyyatçılardan biri: "Vay-vay! Üç oldu. İndi nə etməliyik ki?!" – dedi və hamı gülməyə başladı.

Sirac vəziyyətin bu yerdə olduğunu görüb minaçılı uşaqlara dedi: "Belə faydası yoxdur. Görək qaçıb minalanmış sahədən keçək, yoxsa burda qətlə olacağıq".

Minaçı uşaqlar dərhal işlərini saxlayıb düşünmədən sahənin içi ilə qaçmağa başladılar. Kolon da ayağa qalxıb onların ardınca qaçdı. Hər an bir ayağın minaya düşüb kəsilmə ehtimalı vardı, amma düşünmək zamanı deyildi. Hamı Allaha təvəkkül edirdi və şəhadətə hazır idi.

Minalanmış sahədən keçə-keçə düşmənlə vuruşurduq. Döyüş hər dəqiqə güclənirdi. İraqlılar kolonumuzu gördüyünə görə pulemyotlardan atəş açırdılar. Birinə güllə dəydi, yenə yıxıldı, ruhu uca mələkut aləminə getdi. Bu zaman başımız üstə bir fişəng də atıldı, uşaqlar elə bildilər ki, həmin döyüşçü fişəngə görə yerə uzanıb. Mən onun şəhid olduğunu bildiyimə görə qışqırdım: "O, şəhid oldu, qalxın, qaçın!"

Kolon yenə ayağa qalxıb qaçmağa başladı. Başqa bir neçə nəfər də şəhid oldu, bir neçəsi də minaya düşüb yıxıldı. Kolonun nizam-intizamı pozuldu, bəziləri bizdən ayrıldılar.

Malik Əjdər batalyonunun şəhidlərinin cəsədləri dünəndən minalanmış sahədə qalmışdı və işimizi çətinləşdirirdi. Lakin hamı özünə söz vermişdi ki, uşaqların birinin dediyi kimi, düşmən səngərlərinin yanında gizlənpaç oynayacaq. Gözlərim uşaqların arasından keçən işıqlı güllələrə sataşdı, sinələri necə yardıqlarını gördüm. "Biz onların önlərinə və arxalarına sədd çəkib (gözlərini) bağlamışıq. Buna görə də, görmürlər" ayəsini oxuyub əyilə-əyilə qaçdığım yerdə keçid vərəqlərindən birinin də mənə veriləcəyini gözləyirdim.

Batalyonumuzun digər səmtdən hücumla keçmiş yarısı düşmən qalasına çatmışdı, səngərlər bir-bir havaya uçurdu. Biz də mina sahəsini keçib yerə oturduq. Mən bir neçə nəfərlə birlikdə bir mərmici çalısına girmişdim. Cəbhənin qədim və mənəviyyatlı uşaqlarından olan Mehdi Pərəstaş yaralanıb yerə yıxılmışdı, mənə dedi ki, qolunu bağlayım. O mərkəzdə Cavad Süleymanın hədiyyə verdiyi çəfiyə şalını açıb Mehdi'nin qolunu bağladım. Şalı möhkəm bağlayıb qolunu incitdiyim zaman zarafata: "Anam deyirdi ki, cəbhəyə getmə; kaş gəlməyəydin!" – dedi və hamı gülməyə başladı.

İnsan orada, həqiqətən də, heç bir iddia edə bilməzdi, gördüyü fədakarlıq və mənəviyyat onu hər an utandıra bilərdi. Ora, xüsusən də o anlarda ən yaxşı imtahan yeri idi. Ondan yaxşı bir zaman ola bilməzdi ki, insan öz potensialına vəqif olsun və haraya qədər gedə bildiyini öyrənsin. O şəraitdə insanın keçmiş əməlləri gözləri önündə canlanır, bütün etdikləri beynindən keçir, insanın mənəvi səviyyəsi, iradə və qətiyyətinin həddləri aşkara çıxır. Lakin, bütün pisliliklərimizə baxmayaraq, belə səfəli uşaqların yanında olduğumuza görə Allaha şükür edirdik. Bu uşaqlar cəbhədə həddi-buluğa çatmışdılar, ruhlarının gücü isə vəsfəgəlməz idi.

Uşaqlar düşmənləri mühasirəyə almışdılar. İraqlılar ya qaçır, ya da təslim olurdular. Yalnız bizim istiqamətimizdə bir neçəsi dikbaşlıq edib müqavimət göstərirdi; xüsusən də biri pulemyotçu idi, heç kimi ayağa qalxmağa qoymurdu. Uşaqlar qərara gəldilər ki,

birlikdə çaladan çıxıb pulemyot səngərini vursunlar. Lakin biz qalxmazdan öncə bir cərgə güllə gəlib uşaqların qol-qıçlarını parçaladı. Bu zaman bir iraqılı ayağa qalxıb bizə doğru bir qumbaraatan mərmisi göndərdi. Mərməi yanımızdan keçib Cavad Süleymanın ayağında partladı. Nə edəcəyimiz bilmirdik. Dua edirdik ki, İlahi, bir kömək göndər, bir iş gör...

Heç kim yerindən tərpənə bilmirdi. Birdən güclü bədəni olan Əbülfəz Həbibə uşaqların arasından qalxdı, əl qumbarası ilə pulemyot səngərinə hücum etdi və onun təkbiri hamını hərəkətə gətirdi. Bu səhnəni görüb hamı düşmən qalasına hücum etdi. Sanki yenidən ruhləndilər. Həbibə qumbaranı pulemyot səngərinə atdı. Partlayış səsi o qədər gözəl idi ki, uşaqların təkbiri hər tərəfdə əks-səda verdi. Uşaqlar bir-bir kanalın içinə atılıb səngərləri təmizləməyə başladılar. Hamı "İslam amanında" qışqırırdı ki, iraqılılar çıxıb təslim olsunlar.

Uşaqlar kanalın içinə yerləşdilər. Hər tərəfdən "Allahu-əkbər" səsi gəlirdi. Artıq bütün mövqə əlimizə keçmişdi. Bəziləri uşaqlara patron və əl qumbarası paylayırdılar. Mövqə ələ keçiriləndən sonra diviziyanın mühəndis-istehkam bölmələri cəld özlərini yetirib düşmənin güclü atəşləri altında işləməyə başladılar. Mən də hələlik xüsusi bir işin olmadığını görüb meyvə şirəsi açdım, uşaqların iki-üçü ilə birlikdə içib kanalda söhbət etməyə başladım; sanki heç əməliyyatda deyilik, alverdən, ticarətdən danışır, motosikletin qiymətini araşdırırdıq. Axırda da

söhbət siyasət və müharibə ilə bitdi. Bir neçə dəqiqə belə keçdi.

İraqlılar geri çəkilmək üçün öncədən hər şeyi düşünmüş kimi görünürdülər. Onlar öz mövqelərinin və kanalların hər bir yerinin koordinatını dəqiqləşdirmişdilər, top, minaatan və tanklarla vururdular. Tüstü və alov hər yeri bürüdü, fişənglər bir-birinin ardınca ərazini işıqlandırdı. Bir neçə iraqılı yaxınlığımızdakı bir səngərdə gizlənmişdi. Biz söhbət etdiyimiz yerdə səngərdən çıxıb öz cəbhələrinə doğru qaçmağa başladılar. Uşaqların biri onların qaçdığını görüb qışqırdı: "Oğru var! Tutun onları!" Onlara doğru atəş açdı, amma hava qaranlıq olduğuna görə öldüklərini, yoxsa getdiklərini bilmədik.

Bir nəfər də yaralanıb bizim istehkamımızla iraqlıların arasına düşmüşdü; dayanmadan qışqırırdı. Məsafə uzaq olduğuna görə onun hansı tərəfdən olduğunu ayırd etmək mümkün deyildi. Hər iki tərəfdən atəş açıldığına görə yaxınlaşmaq da təhlükəli idi. Atəş bir qədər səngiyəndə ürəklənib yaxınlaşdım. Fikirləşdim ki, iranlı olsa, kömək edim, iraqılı olsa da, birdəfəlik rahat edim.

Silahı götürüb ona tərəf qaçdım. Başı üstə çatanda gördüm ki, iraqlıdır, belindən yaralandığına görə ayaqlarını tərpedə bilmir, palçıqın içində qalıb. Əlləri ilə ayaqlarından tutub ərəbcə nə isə deyir, yəqin ki, kömək istəyirdi. Güllələr hələ də vıyıldaya-vıyıldaya yanımdan keçirdi. Düşünmək zamanı deyildi. Qərara gəldim ki, onu birtəhər kanala qədər aparım. Qolundan tutub sürüyə-sürüyə öz qalamıza apardım,

uşaqların köməyi ilə kanalın içində bir səngərə qoyduq. Fikirləşdim ki, vaxt olsa, onunla yaxından tanış olarıq. Dayanmadan ərəbcə dua edir və "Səddama ölüm olsun" deyirdi. Ona ürəyimiz yansın deyə xanımıyla uşaqlarının şəklini də göstərdi. Görkəmindən gizirə oxşayırdı. Tibb işçilərindən birini onun yarasını bağlamağa çağırırdıq. Hər halda, o vaxtaca xilas olmuşdu.

Yuxusuzluqdan gözlərim ağırlaşmışdı. Başımı kanalın yerinə qoyub yatdım. Mən yuxuda olanda yarım saat yağış yağmış, kanalın içi islanmışdı. Oyananda bildim ki, başımı bir düşmən cəsədinin üstünə qoymuşam. Oradan qalxıb uşaqların getdiyi torpaq istehkamın arxasına keçdim.

Dan yeri işıqlanmağa başlamışdı. Sübh namazını oturaq halda, qanlı və palçıqlı üz-başla qıldım. Namazdan sonra özümüzü toparlayıb iraclıların əks-hücumunu gözləməyə başladığımız. Bu zaman şəhid və yaralılar geri aparmaq, silah-sursat və ərzaq gətirmək üçün bir neçə zirehli maşın gəldi. Yaxşı səhər yeməyi hazırlandı. Uşaqlarla toplaşdıq yeməyə başladığımız. İstehkamın yanından keçən düşmən əsirlərini görüb güldürdük. Onlar da, deyəsən, nəyə güldüyümüzü bilib gülmür, bizə əl yelləyirdilər.

Keçən gecə uşaqların bir neçəsi itmişdi, onlardan xəbər yox idi. Cavad Süleymanın da yaralandığını bildirdim, amma sonra başına nə gəldiyindən xəbər olmadı. Uşaqların biri deyirdi ki, Ərşad da şəhid olub.

Mövqedə çox qələbəlik yaranmışdı. Zirehli diviziyanın, Zülfüqarın və digər birləşmələrin uşaqları gəlmişdilər. Seyyidüş-şühəda diviziyası bizim işimizi davam etdirmək üçün bir neçə batalyonunu istehkamlardan keçirib iraqılara doğru gedirdi. Ən maraqlısı xarici jurnalistlər idi, reportaj hazırlamağa gəlmişdilər. Onlara da güldük. Əbülfəz Həbibbi bir əsir zabiti özünə rəbitəçi edib alt paltarla oyan-buyana aparırdı. Əbülfəz deyirdi: "Buna neçə dəfə demişəm ki, sən əsirsən, gərək geri gedəsən, özü isə israr edir ki, gərək burda qalıb sizə kömək edim".

Abidi əmi də Toyota avtomobili ilə gəlmişdi, batalyona silah-sursat toplayırdı. Diviziyanın uşaqları şəhidləri geri göndərirdilər. Avtomobil düz bizim səngərimizin qarşısında dayanmışdı, uşaqların cəsədlərini səliqə ilə yan-yana düzürdülər. Biz də gözlərimizi şəhidlərin üzlərinə dikmişdik. Uşaqların bir neçəsi ağlayırdı. Cəsədlər o qədər vüqarlı və cazibədar idi ki, adam yanlarında oturub onlarla dərhləşmək istəyirdi.

Bir müddətdən sonra uşaqlar maşını dövrəyə aldılar. Sanki ziyarətqah idi. Şəhid, həqiqətən də, ziyarət ediləsi adamdır, xüsusən də elə yerdə və o halda. Birdən uşaqların biri dilləndi: "Yeni eviniz mübarək! Bizi yaddan çıxarmayın. O tərəfdə bizim əlimizdən də tutun!" Hamının dözüümü bitdi və hönkürtü qopdu.

Günbatan çağı bir neçə maşın batalyonu geri aparmaq üçün torpaq istehkamın yanında dayandı. İşimiz bitmiş, bir gün öncəyə qədər alınmaz qala kimi

görünən nal şəkilli istehkamın tilsimi Allahın köməyi ilə sındırılmışdı. Günəş yavaş-yavaş gözdən itəndə biz də avtomobillə əməliyyat mövqeyindən uzaqlaşdıq. Çox darıxırdıq, düşünürdük ki, bu tezliyə yolumuz Şələmçəyə düşməyəcək. Bu dəfə də Şələmçədən elə bir halda gedirdik ki, Kumeyl batalyonunun bir neçə qiymətli gövhəri o torpaqlarda qalmışdı.

Xudahafiz, ey Şələmçə Kərbəlası!

Xudahafiz, balıq kanalı və nal şəkilli istehkamlar!

Xudahafiz, şəhidlər! Xudahafiz, Ərqənd!

Xudahafiz, Şələmçə!

Ertəsi gün səhər çağı Kərxədəydik. Yamyaşıl, tərəvətli Kərxə bizi qəbul etdi. Şələmçənin ən əhəmiyyətli bölgəsi olan nal şəkilli torpaq istehkamların ələ keçirilməsi ilə nəticələnən birgünlük qısa əməliyyatdan sonra uşaqlar həvəsləndirici məzuniyyətə getmək üçün paltarlarını hazırlayırdılar. Güman ki, bu tezliyə Kərxəyə qayıtmayacaqdıq. Buna görə də, uşaqların köməyi ilə həmin axşam gözəl bir məclis təşkil etdik, o xatirəli torpaqla son dəfə dərdləşdik.

Ertəsi gün səhər çağı Dokuhədən Tehrana yola düşdük. Mən yaralanmış Cavad Süleymanın çantasını və əşyalarını da götürdüm.

Tehrandə evdəkilərlə görüşəndən sonra Cavadın çantasını götürüb onlara yollandım. Küçələrinin başına çatanda yerimdə quruyub qaldım. Bu nə deməkdir? Məgər inanılısıdır? Təəccübümə səbəb

olan, elan üzərində Cavadın şəhid qardaşıyla birlikdə çap olunmuş şəkli idi. Qapılarını da işıqlandırmışdılar. Ürəyim yerindən qopmaq üzrəydi. Çox çalışdım ki, özümü yanlış gördüyümə inandırım, amma mümkün olmadı.

Cavad ayağına dəyən qumbaraatan mərmisindən vüsala yetmişdi. Çantasını kiçik qardaşına verdim. O, evə girəndə içəridən ağlaşma səsi gəldi. Yavaşca oradan uzaqlaşdım. Cavadın son sözləri qulaqlarımda əks-səda verdi: "Ana, sən deyirsən, getmə, amma başqa biri deyir, gəl".

Sonralar diqqətlə düşünüb bildim ki, Cavadın şəhadəti ürəyimə ən böyük zərbəni vurmuşdur. Cavadı həmişə ən yaxşı dostum kimi xatırlayıram, ondan istəyirəm ki, fani dünyada olduğu kimi, əbədi aləmdə də mehriban dostum olsun.

Kumeyl batalyonunun və kumeylçilərin adı şəhadət və cəsarət səmasında daim parlayacaq, heç bir nitq və qələm bu eşq məktəbinin ixlas və mənəviyyatının bir zərrəsini də vəsf edə bilməyəcək!

11 Fevral 1990-cı ildir. Kərxə düşərgəsində, batalyonun ərazisində iri bir daşın üstündə oturmuşam. Daha nə çadır var, nə də buradan bir aşıq keçir. Yalnız mənəm və bütün xatirələrim; mən və tənhalıq; mən və şəhid dostlarımla qəm-qüssəsi. Başımı torpağa qoyur, qulağımı çölün qumlarına dayayıram ki, torpağın özündə saxladığı ayaq səslərini eşidim. Başımı hər tərəfə çevirirəm, bəlkə kimsə buradan keçər və ondan tanış ətri duyaram. Gözləyirəm ki, batalyonun hüseyniyyəsindən kimsə

çıxıb yanımdan keçsin, ya da birisi çiynində ədyal, əlində lampa çöllüyə tərəf baş alsın. Bütün bu fikirlər içində özümü ən zavallı adam kimi hiss edirəm.

Kaş bir dəfə, cəmi bircə dəfə batalyonun təbliğat bölməsi gecə vaxtı səsucaldandan Nurayinin münacatını yayaydı!

Kaş cəmi bircə dəfə o səfalı mühitdə bir süfrə başında oturub süfrə duası oxuyaydıq!

Kaş cəmi bircə dəfə yenə əməliyyat axşamı olaydı!
Yox, daha keçdi; o şəkildə keçən dövran daha bitdi.

Batalyonun tabloları isə yerindədir:

Şəhid Məsumi mövqeyi
Kumeyl batalyonuna xoş gəlmisiniz!